

**Vad menas med demokrati?
- en kritisk diskursanalys av
demokratibegreppet i svenska tidningars
ledare**

Adrian Olsson

**Examensarbete 15 hp
Läroprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2016**

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Lärarprogrammet

Titel: Vad menas med demokrati? – en kritisk diskursanalys av demokratibegreppet i svenska tidningars ledare

Engelsk titel: What does democracy mean? – a critical discourse analysis of the concept of democracy in Swedish newspaper editorials

Sidantal: 41

Författare: Adrian Olsson

Examinator: Pär Engström

Datum: Juni 2016

Sammanfattning

Bakgrund: Demokratibegreppet kan få flera betydelser. Det råder konkurrens kring att definiera det. Media är en arena varpå denna konkurrens kan förekomma. Tidningars ledarsidor kan betraktas som den del av tidningars innehåll där tidningens politiska ställningstaganden kommer till uttryck som starkast. Ledarsidornas konstruerande av demokrati kan ses som en del i konkurrensen om begreppets betydelse.

Syfte: Syftet med studien är att synliggöra de demokratisyner som konstrueras i svenska tidningars ledare.

Metod: Studiens metod är kritisk diskursanalys. Materialet består av sammanlagt trettio tidningsledare. Det är tio ledare från tre olika tidningar. Tidningarna är Aftonbladet, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

Resultat: Ledarna i studiens material reproducerade generellt sett en kolonial diskurs. Västerlandet konstruerades som demokratins försvarare. Västerlandet framställdes ha i uppgift att göra andra delar av världen demokratiska. Aftonbladet reproducerade i mindre utsträckning sådana föreställningar än Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

Förekommandet av tankar som går att koppla till Helds(1997) samtida demokratimodeller har synliggjorts i studien. I materialet präglades ledarna från Aftonbladet av en deltagardemokratisk syn. Dagens Nyheter ledare visade prov på tankar som går att härleda till den lagstyrda demokratimodellen och konkurrensgrundad elitdemokrati. Den senare aktualiserades även i Svenska Dagbladets ledare, såväl som en pluralistisk syn när texterna behandlade utrikespolitiska frågor.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte	2
3. Frågeställningar	2
4. Forskningsöversikt	2
4.1. Constructing (Il)Legitimite Democracy: Populism and Power Conentration in Newspaper Discourse on Venezuela	2
4.2. Conceptions of democracy in media and communication studies.....	2
4.3. Fairness, Informativeness and Scrutiny – The Role of News Media in Democracy.....	3
5. Teoretiska utgångspunkter	3
5.1. Socialkonstruktivism	3
5.2. Hells samtida demokratimodeller	3
5.2.1. Konkurrensgrundad elitdemokrati.....	4
5.2.2. Pluralism	4
5.2.3. Lagstyrd demokrati	4
5.2.4. Deltagardemokrati.....	4
5.2.5. Beskyddande och utvecklande demokrati.....	4
6. Metod	5
6.1. Kritisk diskursanalys	6
6.2. Idealtypsanalys	6
6.3. Urval	6
6.3.1. Aftonbladet	7
6.3.2. Dagens Nyheter.....	7
6.3.3. Svenska Dagbladet.....	7
7. Resultat.....	7
7.1. Aftonbladets ledare.....	8
7.1.1. Daniel Swedin, Aftonbladet (2016, 30 Mars): Vi vet inte vem som betalar för politiken	8
7.1.2. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 25 Mars): Sverige utan hopp är ett farligt land.....	9
7.1.3. Daniel Swedin, Aftonbladet (2016, 22 Mars): Obama avslutar det kalla kriget.....	10
7.1.4. Yasmin Hussein, Aftonbladet (2016, 18 Mars): Det gör ont att konfrontera den svenska självgodheten.....	11
7.1.5. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 17 Mars): Kom ihåg att du är dödlig, Europa	12

7.1.6. Fredrik Virtanen, Aftonbladet (2016, 12 mars): Trump ger de lydande männen en penis tillbaka	13
7.1.7. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 10 Mars): Nya regioner ger nedlagda sjukhus	14
7.1.8. Daniel Swedin, Aftonbladet (2016, 8 Mars): Samhället måste våga möta hatet	15
7.1.9. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 7 Mars): EU låter gränsen vaktas av skurkar	16
7.1.10. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 28 Februari): Palme lär oss en hårdkokt realism.....	16
7.1.11. Aftonbladet – sammanfattning.....	17
7.2. Dagens nyheters ledare	18
7.2.1 DN:s ledarredaktion, Dagens Nyheter (2016, 3 April): Inte mycket till insyn i partierna	18
7.2.2. Gunnar Jonsson, Dagens Nyheter (2016, 30 Mars): Krånglig värld kräver klok polis.....	19
7.2.3. Richard Swarts, Dagens Nyheter (2016, 25 Mars): Vår mänskliga gemenskap.....	20
7.2.4. Robert Schiller, Dagens Nyheter (2016, 24 Mars): Moskva är inte så olikt New York	21
7.2.5. DN:s ledarredaktion, Dagens Nyheter (2016, 23 Mars): Stå upp för våra värderingar	22
7.2.6. Bill Emmot, Dagens Nyheter (2016, 23 Mars): Diktatorer faller med oljepriset ...	23
7.2.7. DN:s ledarredaktion, Dagens Nyheter (2016, 21 Mars): En chansning på frihet ...	23
7.2.8. Peter Wolodarski, Dagens Nyheter (2016, 20 Mars): Trump, järnröret och suget efter omvälvning	24
7.2.9. Erik Helmerson, Dagens Nyheter (2016, 16 Mars): Låt oss sluta hata oss själva ..	25
7.2.10. Matilda Molander, Dagens Nyheter (2016, 15 Mars): Terrorn är inte hela sanningen om Västafrika.....	26
7.2.11. Dagens Nyheter – sammanfattning.....	27
7.3. Svenska Dagbladets ledare	27
7.3.1. Oscar Jonsson, Svenska Dagbladet (2016, 4 April): Ryska krigets historia i ny tappning.....	27
7.3.2. Inger Enkvist, Svenska Dagbladet (2016, 4 April): Flyr de intellektuella de svenska universitetet?	29
7.3.3. Sofia Nerbrand, Svenska Dagbladet (2016, 2 April): Barack Obama är tyvärr en riskavert realist.....	30
7.3.4. Alexandra Ivanov, Svenska Dagbladet (2016, 1 April): Ett hot mot pressfriheten	31

7.3.5. Hanna Gadban, Svenska Dagbladet (2016, 29 Mars): Stäng era hjärtan mot frihetens fiender	32
7.3.6. Claes Arvidsson, Svenska Dagbladet (2016, 28 Mars): Oredans tid är här.....	33
7.3.7. Tove Lifvendahl, Svenska Dagbladet (2016, 27 Mars): Mandelas barnbarn: ”Som om glasrutan inte fanns”	33
7.3.8. Paulina Neuding, Svenska Dagbladet (2016, 25 Mars): Professor i juridik: ”Sverige måste förstå klankultur”	34
7.3.9. Janerik Larsson, Svenska Dagbladet (2016, 25 Mars): Påskfundering om sanning och demokrati.....	36
7.3.10. SvDs ledarredaktion, Svenska Dagbladet (2016, 22 Mars): Försvara civilisationen	37
7.3.11. Svenska Dagbladet – sammanfattning	38
8. Diskussion	38
8.1. Sammanfattning av resultatet	38
8.2. Min studie i förhållande till tidigare forskning.....	39
8.3. Mitt metodval	39
8.4. Förslag till vidare forskning	40
Referenslista	40

1. Inledning

I en tid då politiska institutioners arbete blir allt mer komplicerat ökar behovet av att diskutera de politiska systemens legitimitet. EU är ett exempel på en institution som både lyfts fram som ett tecken på utbredd demokrati, men som också kritiseras för demokratiunderskott. Begreppet demokrati är mycket omtvistat. Det är att betrakta som en essentially contested term (Gallie, 1956). Grupper med olika åskådningar är inte överens om demokratibegreppets egentliga betydelse. Ändå påstår sig i stort sett alla vara demokrater (Held, 1997, s.17). Ordet i sig tycks skänka legitimitet åt det moderna politiska livet. Gallie (ibid.) menar att det inte existerar någon tydligt definierbar användning som kan betraktas som korrekt eller standard. Vilka föreställningar om demokrati som kommer till uttryck beror på perspektivet som användaren antar, eller vilken politisk grupp hen tillhör. Föreställningen om att demokrati faktiskt har en entydig betydelse behöver ständigt ifrågasättas. Annars riskerar en specifik demokratisyn bli utsedd till den "egentliga" demokratin. Bakom olika demokratiuppfattningar döljer sig ideologier, som i sin tur är uttryck för maktstrukturer. Dessa strukturer behöver bringas ljus över. Synliggörandet av olika utsagor och dess föreställningar om demokrati är en förutsättning för att undvika hegemoni.

I vilken mån media har möjlighet att påverka människors tankar och föreställningar är inte helt lätt att sätta fingret på. I takt med att medievärlden har växt och det skapats många alternativa medier har chansen att ta del av flera källor ökat. Medieutökningen har emellertid också ökat risken för selektiv perception. Konsumtion av medier med tydliga budskap som bekräftar ens världsbild kan skapa avskildhet och distans mellan samhällets olika ideologiska inriktningar och intressegrupper. Den tidigare så tydliga partipressen har emellertid börjat luckras upp (Asp, 2007), vilket innebär att de stora svenska tidningarna inte längre tar partipolitisk ställning i samma utsträckning. Att den typen av politiska ställningstaganden inte skyltas med lika öppet behöver dock inte betyda att media är att betrakta som objektiv. Vad som är att betrakta som politik sträcker sig långt bortom det partipolitiska. Möjligtvis bidrar en mindre partipress till att tidningar lättare kan naturalisera sina politiska hållningar, då ståndpunkterna inte skrivs fram som politiska. De kan skrivas fram som sanningar, snarare än åsikter. Medier är inte autonoma aktörer. De förhåller sig till diskurser och sina ideologiska utgångspunkter. Kampen om demokratibegreppets definition förs bland annat inom och med hjälp av olika medier. Min undersökning är ett sätt att synliggöra stora svenska tidningars ställningstaganden när det kommer till demokrati. Behovet kan ses som än större sett till tidningarnas numera blygsamma skyltande med sina ideologiska positioner. Den stora ägarkoncentrationen bland svenska mediabolag gör synliggörandet än viktigare (Sundin, 2011). En utgångspunkt för min studie är således att media faktiskt är en betydande aktör i dekonstruerandet och reproducerandet av olika föreställningar om demokrati.

De stora svenska tidningarna har många läsare. Det är därför inte helt otänkbart att tidningarnas hållning och syn på demokrati påverkar en stor del av Sveriges befolkning, och i förlängningen gängse föreställningar om demokrati. Därmed inte sagt att tidningsläsare är passiva aktörer som okritiskt antar de perspektiv som tidningarna ger uttryck för. Det finns

givetvis fler aktörer som befattar sig med kampen om demokratibegreppet än media. Utgångspunkt för min studie är emellertid att media spelar en betydande roll i konstruerandet av demokratibegreppets betydelser. Genom att kritiskt diskursanalysera stora svenska tidningars ledare ämnar jag synliggöra de demokratisyner som präglar texterna.

2. Syfte

Syftet med min studie är att, med hjälp av kritisk diskursanalys, synliggöra de demokratisyner som konstrueras i svenska tidningars ledare.

3. Frågeställningar

Vilka demokratisyner konstrueras i svenska tidningars ledare?

4. Forskningsöversikt

4.1. Constructing (II) Legitimate Democracy: Populism and Power Concentration in Newspaper Discourse on Venezuela

Ernesto Abalo (2014) använder sig av kritisk diskursanalys för att undersöka hur icke-legitim demokrati konstrueras i tidningsdiskurser. Han menar att demokratibegreppet används som en källa till legitimitet. Materialet hämtar han från tre tidningar: svenska Dagens Nyheter, uruguayanska El Pais och amerikanske New York Times. Artiklarna berör Venezuela och Hugo Chavez` politik. Artiklarna är tagna från två tidsperioder: november och december 2007 samt mars 2013. Resultat visar att tidningarna tar den liberala demokratin som norm och naturaliserar den. Venezuela, som Abalo menar präglas av en deltagardemokratisk modell, framställs som en icke-legitim demokrati utifrån föreställningen att den liberala demokratiformen är den enda legitima. Den liberala demokratin präglas bland annat av separation mellan stat och civilsamhälle och maktindelning mellan samhällets institutioner. Flera av dessa kan sägas stå i kontrast till den deltagardemokrati som praktiseras i Venezuela. Den består snarare av social jämlikhet, stort politiskt deltagande från medborgare samt inslag av direkt demokrati. I tidningsartiklarna som Abalo undersökte lyftes helt andra saker fram rörande Venezuela och Hugo Chavez. Demokratiformen konstruerades som icke-legitim, med hjälp av ord som populism och maktkoncentration.

4.2. Conceptions of democracy in media and communication studies

Karppinen (2011) undersöker studier om demokrati och media som gjorts mellan 2000 och 2011. Genom att söka bland publicerad forskning tittar hon på vilka teorier om demokrati som används. Forskning på området demokrati i förhållande till media är generellt sett starkt fokuserad på ett fåtal teoretiska utgångspunkter. Andra demokratiteorier blir sällan förmån för diskussion och används inte ofta i forskning. Demokratiteorier om deliberativ demokrati beskriver Karppinen vara det rådande dominant paradigmet.

4.3. Fairness, Informativeness and Scrutiny – The Role of News Media in Democracy

Kent Asp(2007) diskuterar medias roll i en demokrati. Han poängterar redan i inledningen att den föreställningen man har om demokrati styr hur man ser på medias roll. Med utgångspunkt i vad som kallas Swedish Media Election Studies Project tittar han närmare på medias roll under tre folkomröstningar i Sverige: om kärnkraft, EU-medlemskap och EMU-medlemskap. Asp argumenterar för att svensk press på ett ganska bra sätt lyckades ge informativ och bred spegling av folkomröstningarna och de olika valen som medborgarna stod inför. Han menar att medias roll är att objektivt presentera information och låta de olika rösterna komma till tals. Under 90-talet, menar han, märks en förändring med de svenska tidningarna. Den tidigare så tydliga, så kallade partipressen, börjar luckras upp. Tidningarna tar inte längre lika tydligt ställning för de olika partierna. Asp uppmärksammar också att medieklimatet i Sverige präglas av en form av samstämmighet, där det ofta är samma frågor som behandlas i de olika medierna.

5. Teoretiska utgångspunkter

5.1. Socialkonstruktivism

Det socialkonstruktivistiska perspektivet, som kommer vara utgångspunkt i min studie, ser utsagor om verkligheten som konstruerade. Människor ägnar sig åt att konstruera omvärlden. Med våra olika sätt att beskriva den kommer också en uppfattning om hur den ser ut. Vår förståelse av världen baseras på konstruktioner som vi själva skapar eller reproducerar. Begreppet diskurs syftar till dessa konstruktioner. Diskurser kan rymma makt. Michel Foucault intresserade sig för hur kunskap producerades. Den som har makt att avgöra vad som betraktas som kunskap inom en diskurs eller ett paradigm har också makt över andra (Brinkkjaer & Höyen, 2013, s. 89-97). Jag bygger min studie på antagandet att demokratisyner är konstruktioner.

5.2. Helds samtida demokratimodeller

David Held (1997) beskriver demokratins historia och flera demokratimodeller, vars tankar han menar varit inflytelserika. Fyra av dessa, de som Held kallar samtida demokratimodeller, beskrivs nedan.

5.2.1. Konkurrensgrundad elitdemokrati

Enligt denna demokratiuppfattning är folkvilja i ordets egentliga mening inte eftersträvansvärt. Folkets makt ska istället bestå i att, genom representativ demokratiform, tillsätta makten. Partier tävlar om folkets röster. Mellan valen är medborgarnas deltagande i beslutsprocesser lågt. Schumpeter såg politiken som en marknad där politiker, den så kallade eliten, tävlar om medborgarnas röster (Held, 1997, s. 197-246).

5.2.2. Pluralism

Pluralismen bygger, liksom konkurrensgrundad elitdemokrati, på konkurrens. Här rör det sig dock snarare om konkurrens mellan intressegrupper än mellan politiska partier. Om den tidigare modellen präglas av en elitistisk syn har den här snarare en icke-hierarkisk syn. Makten delas mellan intressegrupperna som konkurrerar om inflytande. De flesta medborgare tillhör flera intressegrupper. Dahl menade att demokrati tryggas genom att det finns flera intressegrupper. Konsensus bör råda kring vissa grundprinciper, till exempel kring maktodelningsprincipen mellan samhällets institutioner. I övrigt råder konkurrens mellan intressegrupperna (Held, 1997, s.247-287).

5.2.3. Lagstyrd demokrati

Denna modell förespråkar en minimal stat. Nozick såg staten som en skyddssammanslutning. Det krävs lagar och regler som skyddar de individuella rättigheter från majoritetsvälde och regeringsbeslut. Den fria kapitalistiska marknaden och individuella rättigheter sätts främst (Held, 1997, s.213-325).

5.2.4. Deltagardemokrati

Deltagardemokrati förespråkar ökat deltagande hos medborgarna. Pateman förespråkade en mer öppen och transparent stat. Modellen inbegriper direktdemokratiska tillvägagångssätt såväl som representativ demokrati på högre nivåer i samhället. Möjligheten att dessa representanter ska kunna ställa till svars inför sina väljare ska vara stor. Demokratiska principer och aktivt deltagande ska vara en del av varje människas vardagsliv (Held, 1997, s.325-336).

5.2.5. Beskyddande och utvecklande demokrati

Dessa fyra modeller går också att kategorisera in under två andra övergripande konstruktioner. Dessa kallas för beskyddande och utvecklande demokrati. Den beskyddande demokratin handlar om att demokrati upprätthålls för att skydda individer från varandra, staten eller ett majoritetsvälde. I detta perspektiv är människor i behov av ett demokratiskt system för att inte, eller åtminstone i mindre utsträckning, förtrycka varandra. Den utvecklande demokratin syftar snarare till att få människor att delta. Detta deltagande har då ett demokratiskt värde i sig. I detta perspektiv är människan en varelse som bryr sig om demokratin och sina medmänniskor (Held, 1997). Sådär kan de fyra samtida demokratimodellerna placeras in i dessa två övergripande demokratisyner:

Beskyddande demokrati	Lagstyrd demokrati	Konkurrensgrundad elitdemokrati
Utvecklande demokrati	Deltagardemokrati	
	Pluralism	

Den lagstyrda demokratin kan kallas beskyddande därför att den faktiskt avser skydda individer från varandra, majoritetsvälde och staten. Den konkurrensgrundade elitdemokratin har även den som mål att beskydda. Folkstyre i egentlig mening är inte eftersträvansvärt, då människan helt enkelt inte är kapabel till det. Därför får folket rösta fram en elit som styr. Deltagardemokratin kan kallas utvecklande då den ser människan som villig att delta i beslutsprocesser. Den till och med uppmanar henne att göra det. Den syftar till att utveckla demokratiska processer, med större deltagande, snarare än att skydda individer. Pluralismen är inte lika enkel att kategorisera under dessa två. Jag har valt att låta bli. Pluralismen ser människor som del av intressegrupper som konkurrerar. Det faktum att det finns flera intressegrupper är det som stabiliserar systemet och hindrar maktkoncentration. Å andra sidan är aktivt deltagande från de olika intressegrupperna en förutsättning. Därför valde jag att inte placera den under vare sig beskyddande eller utvecklande demokrati.

6. Metod

I mitt material inriktar jag mig på utsagor kopplade till demokrati. Det innebär att delar av texterna i mitt material inte kommer behandlas. Detta är nödvändigt då det är just demokratisyner jag vill synliggöra. Det krävs dock en utförlig analys av varje texts utsagor om demokrati för att besvara min forskningsfråga. För att underbygga en sammanfattande analys av materialet krävs en omfattande analys av varje ledare. När jag kopplar uttalandena till demokratisyner kommer Helds samtida demokratimodeller att bli angelägna. Detsamma gäller de grunder varpå maktförhållanden legitimeras. Demokratiuppfattningar är uttryck för ideologier som i sin tur är uttryck för maktförhållanden. Den kritiska diskursanalysen är en lämplig metod för att undersöka maktförhållanden. Det finns en rad faktorer som kan påverka texternas demokratisyner som jag inte kommer ta hänsyn till. Vem eller vilka som har skrivit texterna kommer jag inte diskutera. Inte heller vilka ämnesområden mitt material behandlar kommer bli förmån för diskussion. Synliggöras bör att dessa är faktorer som kan påverka

resultatet. Jag väljer emellertid att inte diskutera dem. Uppsatsen skulle riskera att bli för omfattande om jag valde att göra det.

6.1. Kritisk diskursanalys

Kritisk diskursanalys syftar till att synliggöra makt. Metoden kan användas för att undersöka hur diskurser används för att upprätthålla maktstrukturer. Diskurser både konstruerar och reproducerar sociala identiteter såväl som sociala relationer. Fairclough (i Bergström & Boréus (red.) (2005) s.321-326) menar att diskurser har tre huvudsakliga funktioner. Den ideationella funktionen är diskursens innehållsliga dimension. Den relationella funktionen syftar till hur diskurser etablerar relationer mellan grupper eller subjekspositioner. Den tredje är hur diskurser konstruerar olika identiteter.

Lingvistiska aspekter blir viktiga när diskurser i text är utgångspunkt. Den grammatiska strukturen sätts i centrum för att synliggöra maktstrukturer. I en syntaxanalys tittar man på textens meningsuppbyggnad. Syntaxen i en text kan uttrycka perspektivval när ett skeende eller en relation ska beskrivas. Det kallas för transivitet. En process kan vara en handling. Då rör det sig om något avsiktligt. En process kan också vara en händelse där avsikt saknas. Till exempel i frasen "bråk uppstod". I frasen finns inga aktörer som medvetet startade eller deltog i ett bråk. Modalitet handlar om i vilken mån den som uttalar sig gör anspråk på sanning eller bestämdhet. "Det kan kanske hända att han betedde sig våldsamt" inger betydligt mindre säkerhet än "Han betedde sig våldsamt." (Bergström & Boréus (red.) (2005), s. 280-286, s.321-326).

Diskurs som social praktik, det vill säga hur diskurser förhåller sig till ideologi och makt, är en viktig aspekt av kritisk diskursanalys. Diskursordningar, där diskurser rangordnas, avgör vem som har eller får makt och vems ideologiska utgångspunkter som naturaliseras (Bergström & Boréus (red.) (2005) s.321-326). Utgångspunkten är att diskurser konkurrerar om att få sina föreställningar naturaliserade och förgivettagna. Bakom diskurserna står människor med olika ideologiska föreställningar och agendor. Föreställningar och normativa anspråk rörande begreppet demokrati kan vara något som en sådan konkurrens kretsar kring. Det är den typen av konkurrens som jag kommer undersöka.

6.2. Idealtypsanalys

Idealtypsanalys innebär att analysen utgår från så kallade idealtyper. Idealtyper är förenklade extrembilder som inte finns i verkligheten i sina renodlade former. De används som analysverktyg för att se vilken mån fenomenet man undersöker liknar de renodlade idealtyperna (Essaisson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, 2012, s. 139-144). Helds samtida demokratimodeller (1997) som jag beskrivit i teoridelen är de idealtyper som kommer användas i min studie.

6.3. Urval

Mitt material består av tio ledare från tre olika stora svenska tidningar. Det är ledare från

Aftonbladet, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Mitt urval har gått till på följande sätt: Jag har gått in på tidningarnas respektive webbsidor. Därefter har jag sökt bland ledarna med sökordet "demokrati". De första tio ledarna som kom upp (alltså de tio senaste) i respektive sökning blev material till min undersökning. Sökningarna gjordes alla den 5:e april 2016. Tre ledare i mitt material från Svenska Dagbladet kategoriseras på webbsidan som "ledarkrönika". Jag har valt att inkludera dem i materialet. Jag valde medvetet att ta tre tidningar med olika politiska beteckningar.

6.3.1. Aftonbladet

Aftonbladet grundades 1830 av Lars Johan Hierta. Då hade tidningen en liberal riktning. Den kämpade för näringsfrihet och liberala reformer (Hadenius, Weibull, Wadbring, 2011, s. 63-64). Idag har Aftonbladet, enligt egen utsaga, en oberoende socialdemokratisk inriktning med stark koppling till LO. Tidningen ägs av Schibsted Sverige AB (<http://www.aftonbladet.se/amc/stefan/hist.html>).

6.3.2. Dagens Nyheter

Dagens nyheter grundades 1864 av Rudolf Wall. Wall var en affärsman och inte särskilt politisk intresserad. Han konkurrerade på tidningsmarknaden med hjälp av att sälja annonsplatser och ha låga priser. Tidningen ansågs emellertid vara mer liberal än konservativ (Hadenius, Weibull, Wadbring, 2011, S.64-65). Enligt DNs hemsida är tidningen numera oberoende liberal. Den ingår i Bonnierkoncernen som är ett av norra Europas största mediaföretag (<http://www.dn.se/diverse/diverse-hem/om-dagens-nyheter/>).

6.3.3. Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet beskriver sig själva som en obunden moderat tidning. Värdegrunden är förenad liberalism och konservatism. Tidningen ägs av Schibsted Sverige AB. Tidningen grundades 1884 (<http://www.svd.se/sjalvstandig-och-oberoende-av-politiska-religiosa-kommersiella-eller-enskilda-intressen>).

7. Resultat

Jag kommer här att redogöra för mitt resultat i mina analyser av ledarna. Jag tar varje tidning för sig, artikel för artikel. Analyserna kommer vara indelade i tre delar baserade på Faircloughs (i Bergström & Boréus (red.) (2005), s.321-326) indelning av diskursers huvudsakliga funktioner. Dessa tre är den ideationella funktionen, den relationella funktionen och de identiteter som diskurser konstruerar.

7.1. Aftonbladets ledare

7.1.1. Daniel Swedin, Aftonbladet (2016, 30 Mars): Vi vet inte vem som betalar för politiken

Denna ledartext handlar om anonyma ekonomiska bidrag till svenska politiska partier. I texten argumenteras för att bidragsgivarnas anonymitet är ett demokratiskt problem.

Textens relationella funktion: Läsaren har redan i titeln skrivits in i en gemenskap. Gemenskapen är de som inte vet vem som betalar för politiken.

Ärendet är angeläget. Vi vet att svenska politiker är usla på att hålla rågången mot särintressen man på politisk väg premierar.

Vi-et i texten står i motsättning till politikerna. Politiker är usla på att se till det allmänna bästa och kan inte se bortom särintressen. Vi-et ställs på det allmänna bästas sida. Modaliten är dessutom stark. Ärendet *är* angeläget. Hur svenska politiker är *vet* författaren och hans läsare. Frasen ”vår demokrati” används i texten. Det målas upp en bild där ”vår demokrati” och det allmänna bästa hotas av rika storföretags särintressen och korrupta politiker.

Textens ideationella funktion: I den inledande passagen står det hur långt det är kvar till valet. Detta följs upp av frasen:

Innan dess ska flygblad och ballonger delas ut.

I denna fras blir utdelning av flygblad och ballonger en händelse snarare än en handling. Det finns ingen aktör. Språkbruket får det att framstå som att dessa aktiviteter som genomförs vid val sker naturligt, utan mänsklig inverkan eller initiativ. Samma språkliga fenomen förekommer efter första passagen, där det beskrivs hur partier tar emot bidrag från företag och privatpersoner.

Det här har det bråkats om.

Valet faller på ordet ”bråka”. Andra ordval, som till exempel ”diskuterats om”, hade förefallit mindre uppseendeväckande. Valet av ”bråka” antyder att diskussionerna eller konflikterna kring dylika frågor har varit på låg nivå. Möjligtvis går det att skönja en viss ironi, som vi också ser spår av senare i texten. Till exempel när gränsen för hur höga summor anonyma bidragsgivare får ge beskrivs som ”den magiska summan”.

Och alla bidrag med hemlig avsändare som överstiger den magiska summan får partierna ta emot ändå, om de säger att de inte hittat avsändaren.

Texten insinuerar att partierna ljuger och på så vis fuskar till sig bidrag från anonyma bidragsgivare. Märk väl att partierna beskrivs som de medan författaren redan skrivit in sig och läsarna i ett vi. Det finns således en uppdelning mellan vi och dem, där skribenten och läsarna (möjligtvis medborgarna) står i kontrast till dem (de politiska partierna).

Texten försätter med att ge exempel på politiker som tagit plats inom näringslivet efter sin politiska, eller under, sin politiska karriär. Texten beskriver till exempel att politiker som varit med och privatiserat vården sedermera har blivit delaktiga i privata vårdbolag. Det aktualiseras en önskan om avskildhet mellan politiken och näringslivet, vilket står i kontrast till det som Held (1997, s. 313-325) kallar den lagstyrda demokratin. Enligt den bör staten inte blanda sig i. Den fria marknaden ska få stort spelrum. Den här texten ställer sig emot dessa tankar. Det beskrivs snarare som att marknadsens särintressen kan skada det allmännas bästa, som politiken borde verka för. Texten ger istället uttryck för en deltagardemokratisk demokratisyn (Held, 1997, s.325-336). Transparens och öppenhet är en viktig komponent i en sådan. Öppenhet kring partiernas bidrag är precis vad texten argumenterar för. De folkvalda politikerna ska vara ansvariga inför sina medborgare snarare än de som de får bidrag ifrån, vilket i texten antyds mest bestå av representanter från näringslivet.

Vi vet inte, men blotta misstanken om politisk korruption skadar förtroendet för vår demokrati.

Bidrag från anonyma storföretag jämförs med korruption. Tidigare i texten ställs följande retoriska fråga:

(...)vad har man fått i gengäld?

Citatet syftar på de som gett bidrag till partier. Texten förutsätter alltså att de som skänker pengar förväntar sig något tillbaka. När storföretag får möjlighet att påverka politiska partier med ekonomiska resurser är det korruption. Ekonomiska möjligheter ska inte ge större inflytande över politiken, menar texten.

Konstruktion av identiteter: Politiska partier och politiker skrivs fram som opålitliga och oförmögna att se till allmänintresset. De låter sig kuvas av storföretagen, menar texten. Storföretagen gör vad de kan för att, med sina ekonomiska resurser, styra politiken enligt sina egenintressen. Många politiker beskrivs ha varit eller är en del näringslivet. Politiker och de inom näringslivet är alltså inte så olika, menar texten. Textens vi-gemenskap, däremot, står för det allmänna bästa. Vad de vill konstrueras som bäst för allmänheten. De är riktiga demokrater. Hela argumentationen legitimeras genom konstruerande av att alla utanför det framskrivna vi-et är oförmögna att se bortom sina egenintressen.

7.1.2. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 25 Mars): Sverige utan hopp är ett farligt land

Ledaren handlar om terrorattacken i Bryssel den 22:a Mars 2016. Den diskuterar dessutom Sven-Eric Liedmans bok. Liedman intervjuas och citeras i texten. Hans bok berör bland annat demokrati.

Textens relationella funktion: Texten skriver in läsaren i en gemenskap.

(...)det vi kallar ”upplysning”, vår hyllade modernitet(...).

Gemenskapen är västerlandet. Den konstrueras som demokratianhängare och ställs i motsatsrelation till auktoritär nationalism och islamism.

För vad gör vi i mötet med den absoluta ondskan?

Med denna fråga framställs gemenskapen som texten skapar som ondskans motståndare.

Textens ideationella funktion:

Sverige upplever just nu en auktoritär vändning inom politik, media och samhällsdebatt.

Att det blir mer auktoritärt kan läsas som att det blir mindre demokratiskt. En sådan tolkning blir än mer relevant om man läser in fortsättningen på texten, där Sven-Eric Liedmans nyutgivna bok diskuteras. I den delas moderniteten upp i två delar, hård och mjuk. Den mjuka handlar om politik, konst och etik och den hårda om administration och naturvetenskap.

Vi vill gärna tro(...) att ny teknik och växande ekonomi ger demokrati och civilisation. Men det gör det inte alltid. Just nu går den hårda och mjuka upplysningen inte bara i otakt, den mjuka går bakåt.

Demokrati konstrueras som värderingar. Det beskrivs som något mjukt. Demokrati är mer än en uppsättning regler eller ett röstsysteem, menar texten. I citatet skönjas också en syn på demokratisk utveckling. Demokrati kopplas samman med tid. Det kan gå bakåt och bli mindre demokratiskt. Det kan också gå framåt och bli mer demokratiskt. Texten har en linjär syn på historien, såväl den demokratiska som den allmänmänskliga. Maktförhållanden legitimeras genom idén att de som vill föra historien framåt är mer demokratiska.

Konstruktion av identiteter: Nationalister konstrueras som helt och håller styrda av sin tid. Texten drar paralleller till före första och andra världskriget. På så vis insinueras att nationalister är farliga. Textens vi-gemenskap konstrueras som demokratisk. De är progressiva medan övriga är bakåtsträvare, menar texten.

7.1.3. Daniel Swedin, Aftonbladet (2016, 22 Mars): Obama avslutar det kalla kriget

Ledaren handlar om USAs relation till Kuba. Kuba beskrivs som en diktatur. I denna text diskuteras vad USA ska göra för att förändra Kuba.

Textens relationella funktion: Texten ger uttryck för en viss skepsis till USAs och Kubas relation.

Vem hade kunnat tro att en amerikansk president med någon trovärdighet skulle tala om demokrati i Latinamerika?

I den retoriska frågan ryms en utsaga om den tidigare amerikanska utrikespolitiken och relationen med latinamerikanska länder.

Textens ideationella funktion: Formuleringen ”Castrodiktaturen” vittnar om åsikten att Kuba styrs odemokratiskt.

Men från den kubanska regimen har man mycket att leva upp till. Rapporter talar om att all fler oppositionella grips, och några tecken på demokratiska reformer syns inte till än.

Vilka rapporter texten syftar på, eller var de kommer från, nämns inte. Ingen har gett rapporter. De tycks ha uppstått och talar för sig själva. Vad som här menas med demokratiska reformer förtydligas heller inte. Citatet antyder dock att gripandet av oppositionella står i kontrast till demokratiska reformer.

USA har dessutom lättat på restriktioner kring handel med Kuba, och från Vita huset är budskapet tydligt: Ett Kuba som inte längre är isolerat betyder ett folk som ges bättre förutsättningar att frigöra sig från Castrodiktaturen.

Här framställs det som att det kubanska folkets intresse är att bli kvitt det som kallas Castrodiktaturen. Det kubanska folket framställs som en enhetlig grupp som vinner på det som Obama bidrar med. Texten konstruerar inte handelsrelationerna som given väg mot demokrati.

Att turister kommer och att västerländska företag etablerar sig i en diktatur behöver inte betyda att demokrati följer(...) Det kan ju sluta i att regimens grepp om makten stärks.

Det faktum att handeln blir friare ser inte texten som en garant för demokrati. Det krävs mer för en demokrati än fri marknad, menar texten.

Konstruktion av identiteter: USA har tidigare inte skött sig bra i relationen med latinamerikanska länder, menar texten. Obama konstrueras som en anledning till att relationerna förbättrats. Det kubanska folket konstrueras som en enhetlig grupp med samma vilja. Deras intresse framställs vara att bli av med det som texten kallar Castrodiktaturen. Maktförhållandet konstrueras så att det är USA som är den viktiga aktören för att göra Kuba till en demokrati. Detta legitimeras genom föreställningen att det är USA som går det kubanska folkets intresse. Det kubanska folket har inte möjlighet att förändra på grund av diktaturen, menar texten.

7.1.4. Yasmin Hussein, Aftonbladet (2016, 18 Mars): Det gör ont att konfrontera den svenska självgodheten

I denna text diskuteras den svenska självbilden. Svenskar kritiserar för att ha en föreställning om sig själva som demokratiska och toleranta.

Textens relationella funktion: Texten ställer sig jämsides med läsaren och skapar ett vi.

Allt detta är vi lite stolta över

Citatet syftar på svenskar och det texten menar svenskar tänker om sig själva och det svenska samhället. Samtidigt som texten skapar en vi-gemenskap kring gruppen ”svenskar” kritiserar den samma gemenskap.

Textens ideationella funktion: Texten går till angrepp på det den kallar ”den svenska självgodheten”. Texten refererar till en antologi och skriver att:

Ingen demokrati är så utvecklad och ingen är så jämställd” som svenskar, skriver antologins redaktörer(...)

Här ryms en kritik mot idén att svenskar skulle vara i större utsträckning demokratiska än andra.

Konstruktion av identiteter: Svenskar konstrueras som en enhetlig grupp. Denna grupp har en självbild som inte stämmer överens med hur det ser ut i verkligheten, menar texten. Svenskar framställs tro sig vara i större utsträckning demokratiska och jämställda än andra.

7.1.5. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 17 Mars): Kom ihåg att du är dödlig, Europa

Ledartexten handlar om EU och Turkiet. EU kritiseras för sitt agerande i flyktingfrågor och sitt samarbete med Turkiet.

Textens relationella funktion: Textens relationella funktion skapar en gemenskap med läsaren.

Vi är nog lite till mans uppfyllda av vår egen storhet(...)

I detta vi inkluderas EU och medborgare i EU:s medlemsländer. En bit in i texten slutar det emellertid stå ”vi” och det står istället ”EU”.

Textens ideationella funktion:

Det är bara fyra år sedan Europeiska unionen fick Nobels fredspris för att i ”över sex decennier ha bidragit till att främja fred, försoning, demokrati och mänskliga rättigheter”. Det var då det.

Här citeras motiveringen till EU:s nobelpris. Sista meningen: ”Det var då det”, insinuerar att EU inte längre lever upp till motiveringen. Flyktingsarbetet med Turkiet lyfts fram som anledningen till att EU inte längre gör det. Turkiets president beskrivs som oförutsägbar. Han har föreslagit att begreppet terrorism ska innefatta människorättsaktivister, politiker och journalister, beskriver texten.

I klartext handlar det om att förändra Turkiet till en totalitär stat.

Europas politik just nu ligger ganska långt ifrån att ”främja fred och försoning, demokrati och mänskliga rättigheter” och gränshinder mellan EU-länderna växer upp som svampar.

EU konstrueras ha slutat verka för demokrati. Detta syns på deras gränshinder för flyktingar och deras samarbete med Turkiet, menar texten. Samarbete med en totalitär stat konstrueras som odemokratiskt.

Konstruktion av identiteter: EU beskrivs ha övergett sin tidigare roll som demokratiskt och värnande av vissa värden. De samarbetar med Turkiet som konstrueras som en icke-demokrati. Erdogan konstrueras som oförutsägbar och villig att göra Turkiet till en totalitär stat.

7.1.6. Fredrik Virtanen, Aftonbladet (2016, 12 mars): Trump ger de lydande männen en penis tillbaka

Texten handlar om Trumps deltagande i det amerikanska valet. Trump och hans anhängare kritiserar.

Textens relationella funktion: Texten beskriver Donald Trump med negativa ord och liknelser. Bland annat liknas Trump med David från historien om David och Goliat. Trump har:

(...)Struntat i reglerna. Det är så en underdog vinner. Det var med genialiskt fusk som David vann(...)"

Trump konstrueras som en fuskare.

När de etablerade politikerna och media behandlar presidentvalet som förfinad demokrati behandlar Trump processen som Nascar-race och TV-show.

Andra politiker beskrivs delta i presidentvalet på ett respektfullt sätt. Trump beskrivs delta på fel sätt. Detta uttrycks som starkast i första styckets sista mening:

Han (Trump, min anm.) är fuhrern som bajsar i toaletter av guld.

Presidentvalet konstrueras som något demokratiskt och vackert. Det förstörs av Trump som inte respekterar det, menar texten.

Textens ideationella funktion: Texten kallar Trumps retorik för standardpopulistisk. Den passar samtidigt på att ge en känga till det amerikanska politiska systemet.

(...) det amerikanska politiska systemet är verkligen korrupt; politikerna sitter i knät på ekonomiska intressen och donatorer.

Att näringslivet är tätt kopplat till politiken beskrivs som korruption. Texten tillskriver Trumps väljare epitetet auktoritarianer och beskriver dem på följande sätt:

Auktoritarianer vill ha regler, ordning, stabilitet, inre och yttre säkerhet. De är rädda. De vill lyda. De vill följa en stark ledare.

Citatet leder tankarna till vad Held (1997, s.197- 247) kallar konkurrensgrundad elitdemokrati. Den bygger på att medborgare har ett lågt deltagande i det politiska beslutsfattandet. Deras uppgift består i att rösta fram representanter som styr. Schumpeter (i Held, 1997) menade att folkstyre i egentlig mening aldrig kan fungera. Istället ska det råda konkurrens mellan politiker om makten, menade han. Texten konstruerar Trumps väljare som anhängare av den här demokratisynen. Sedan kritiserar den och Trumps beteende. Förutom kritiken mot konkurrensgrundad elitdemokrati ryms kritik mot marknadsekonomisk inblandning i politiken. Den senare är en viktig del av det som Held (ibid., s. 313-325) kallar lagstyrd demokrati.

Konstruktion av identiteter: Trump konstrueras som en fuskare som behandlar demokratin illa. Hans anhängare beskrivs älska auktoritet och röstar inte på Trump av sakliga skäl. De

etablerade politikerna, som är motsatsen till Trump, spelar rent spel enligt demokratins regler. De är, enligt texten, demokratins försvarare. Att vara Trumps motståndare konstrueras som detsamma som att försvara demokratin. På så sätt legitimeras textens verklighetsbeskrivning.

7.1.7. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 10 Mars): Nya regioner ger nedlagda sjukhus

Denna ledare handlar om en potentiell omläggning av sjukhusregioner i Sverige. Texten argumenterar för en sådan omläggning.

Textens relationella funktion: Texten skapar en dikotomi där läsaren tvingas välja mellan två alternativ. Det ena alternativet beskrivs som betydligt mer fördelaktigt.

Demokrati förutsätter rimligen även en ärlighet mot medborgarna om vad som faktiskt kan göras. Ett landsting kan ha stark folklig förankring och en levande demokrati. Men om det inte klarar att leverera sjukvård blir de yttre formerna ganska meningslösa.

Alla andra alternativ förutom det som argumenteras för i texten beskrivs som omöjliga.

Om vi vill ha sjukvård i världsklass finns ingen annan väg.

Läsaren tvingas alltså välja mellan ha en mer ”levande demokrati” eller en bra sjukvård. Texten medger att förslaget om omläggning skulle skada demokratin, men menar att det är ett pris värt att betala.

Textens ideationella funktion:

De norra, mellansvenska och sydöstra länen slås ihop till tre jättereioner.

I citatet diskuteras förslaget som om det saknas aktör. Länen ska ”slås ihop”. Det beskrivs som en händelse, inte en handling. Detta trots att en sådan omläggning givetvis skulle kräva inblandning från initiativtagare. Genom att beskriva en eventuell omläggning som en händelse målar texten upp en bild av att det skulle vara okomplicerat att genomföra förändringen.

Motståndarna(...) pekar dessutom gärna på de demokratiska problem med att politiker och tjänstemän kommer allt längre från medborgarna. De har alldeles rätt. Men frågan är vad alternativet är.

Politikers och tjänstemäns närhet till medborgare är en viktig komponent i en deltagardemokratisk demokratisyn (Held, 1997, s. 325-336). Politiker ska hållas ansvariga inför dem de representerar. Medborgarna ska insyn i verksamheten, enligt denna demokratimodell. Texten ger anhängare till denna demokratisyn rätt, såtillvida att omläggningen kan orsaka demokratiska problem om det skapas avstånd mellan medborgare och politiska representanter. I det avseendet kan texten sägas sympatisera med en deltagardemokratisk demokratisyn. Å andra sidan påstås det att denna omläggning som skadar demokratin måste genomföras, då andra alternativ saknas.

Konstruktion av identiteter: Motståndarna till vad texten argumenterar för konstrueras som naiva och verklighetsfrånvända. De inser inte att andra alternativ än det som texten

argumenterar för är direkt omöjliga, menar texten. Maktförhållandet legitimeras utifrån föreställningen att texten och anhängare av dess åsikt ser verkligheten som den faktiskt är.

7.1.8. Daniel Swedin, Aftonbladet (2016, 8 Mars): Samhället måste våga möta hatet

Ledaren handlar om politisk extremism och hur den bör bemötas.

Textens relationella funktion: Textens relationella funktion skapar ett vi med läsaren.

Vi har en ung man som inte(...)

Bakom denna gemenskap står de som ser på demokrati som något där särskilda värden inkluderas.

Textens ideationella funktion: Texten diskuterar Jens Stoltenbergs uppmaning att möta:

(...)extremism med demokrati, hat med kärlek, terror med solidaritet.

I den här kontexten fungerar demokrati som ett slags botemedel mot politiskt våld.

Försök att prata om förekomsten av rasism och hat mot muslimer har – både i Sverige och Norge – avfärdats som det verkliga hotet mot demokrati, pluralism och yttrandefrihet.

I citatet finns ett exempel på passiv form av verb. Det står att försöken har ”avfärdats”. Det är en händelse och inte en handling. Det förefaller i texten som att det saknas faktiska människor som har avfärdat. Genom denna språkhandling kan texten rikta en anklagelse utan att göra det mot en specifik grupp eller person.

Uppgörelsen med(...) kulturmarxism-hittepå och andra blodtörstiga konspirationer urartade i en debatt om att man minsann måste få tillåtas ha samma åsikter som Breivik.

Sättet att beskriva dessa teorier, i termer av konspiration, tyder på en negativ bild av de världsbilderna som beskrivs. Ordet ”minsann” ger en ironisk touch. Det går att läsa in att demokrati i denna text är mer än åsikts- och yttrandefrihet. Texten antyder att det finns andra värden som spelar roll i en demokrati.

Vi måste våga se hur anständigheten utmanas i vardagen och förstå för vad det få för konsekvenser. Och vi måste verkligen *möta* hatet.

Texten uppmanar till motstånd mot rasism. Att stå upp mot den är en del av den värdegrund som demokrati bör vila på, enligt texten. Här uppmanas alltså till aktivt deltagande i vardagen, för att bekämpa rasism. Det stämmer väl in på den deltagardemokratiska demokratisynen (Held, 1997, s. 325-336). Den förespråkar aktiva medborgare som deltar i demokratiska processer även till vardags.

Konstruktion av identiteter: Texten konstruerar två tydliga sidor. En sida som är för demokrati och en som är emot. På motståndarsidan står till exempel islamister, Anders Behring Breivik och Anton Lundin Petterson. De som förespråkar demokrati måste vara aktiva för att bekämpa icke-demokrati, menar texten. Detta maktförhållande legitimeras utifrån föreställningen att de som är för demokrati står upp för viktiga värden.

7.1.9. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 7 Mars): EU låter gränsen vaktas av skurkar

Ledaren handlar om EU och Turkiet. Dessa båda kritiseras för sitt sätt att hantera flyktingfrågor.

Textens relationella funktion: I texten beskrivs relationen mellan Turkiet och EU.

Det är klart att vi behöver samarbete kring EU:s gränser men vi kan inte låta en skurkstat vakta våra gränser medan vi själva smiter från ansvaret.

Texten skriver in läsaren i en gemenskap, som grundar sig kring EU. EU konstrueras använda skurkarna Turkiet för att slippa ta ansvar för flyktingpolitiken.

Textens ideationella funktion: Redan i titeln ser läsaren vilka som, enligt texten, har gjort fel. EU låter gränsen vaktas. Det här är en tydlig handling och inte en händelse. Turkiet, däremot, *är* skurkar. För att läsaren ska få inblick i vilka skurkarna som nämns i titeln är krävs det att hen läser vidare.

Turkiet ligger på plats 149 av 180 länder i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex och landet är långt ifrån en demokrati.

Pressfrihet beskrivs som en förutsättning för demokrati. Texten lägger även till att Turkiet konsekvent bryter mot de mänskliga rättigheterna och förföljer den kurdiska minoriteten. Även dessa lägger texten fram som argument till varför Turkiet är långt ifrån en demokrati.

Konstruktion av identiteter: Turkiet beskrivs vara skurkar. EU framställs uppmuntra dem att bete sig på det icke-demokratiska sättet genom att samarbeta med dem i flyktingpolitiken. EU konstrueras som principiöst vad gäller demokrati. EU beskrivs ha tagit ett odemokratiskt beslut. Turkiet *är* odemokratiskt, menar texten. Det är denna skillnad som legitimerar den förändring i maktförhållande mellan Turkiet och EU som texten förespråkar.

7.1.10. Anders Lindberg, Aftonbladet (2016, 28 Februari): Palme lär oss en hårdkockt realism

Sveriges utrikespolitik och roll i världen diskuteras i denna text. Olof Palmes roll, då såväl som nu, konstrueras som positiv.

Textens relationella funktion: I texten beskrivs Palmes utrikespolitiska gärning på följande sätt:

Sverige var en röst för de fattiga i världen och vi sa sanningar som mäktiga stater inte ville höra. En moralisk stormakt som agerade politiskt långt över vår viktclass eftersom vi stod upp för viktiga principer.

Texten skapar en gemenskap. Denna gemenskap är ”svenskar”. Texten kan väcka nationalistiska känslor hos läsaren.

Sverige är i själ och hjärta en västerländsk liberal demokrati.

I citatet framställs demokratin i Sverige som biologisk. Den konstrueras som en del av folksjälens och således medfödd och nedärvd.

Vårt starka stöd till Förenta Nationerna och folkrätten baseras självklart på idéer om mänskliga rättigheter och universella värden.

Sverige beskrivs vara i själen en västerländsk demokrati som står upp för universella värden. Det är svenskhet och de värden den medför som gör att Sverige står upp för det universella, menar texten.

Textens ideationella funktion: Texten diskuterar Sveriges utrikespolitik.

Men lika mycket är vi en liten stat som vinner på internationell ordning baserad på lagar snarare än makt.

I citatet ges uttryck för en lagstyrd syn på demokrati (Held, 1997, s. 313-325). Lagar ska skydda aktörer, i det här fallet stater, från varandra. En beskyddande syn på demokrati kommer till uttryck. Om det inte baseras på gemensamma lagar som alla följer framställs det övergå till att handla om ”makt”. Det ryms inte makt i ett system styrt av tydliga lagar, enligt texten. Makt konstrueras ingå i dåliga sätt att organisera samhällen och internationella relationer. Vidare beskrivs att Sveriges neutralitetspolitik har varit enbart av egenintresse. Texten refererar till Machiavelli, som var anhängare av den beskyddande synen på demokrati (Held, 1997 s.74-80). Sådär beskriver texten Machiavellis syn på utrikespolitik:

Machiavelli är en av ideologerna bakom det som brukar kallas den ”realistiska skolan” i utrikespolitiken. Den bygger på att varje stat i första hand driver sina egna intressen och att ordningen i världen avgörs av hur maktbalansen mellan större stater ser ut. Den har kritiserats av de som brukar kallas idealister, eller den ”liberala skolan”, som snarare vill se en politik byggd på vissa värden.

Användandet av frasen ”realistiska skolan” antyder att den motsatta sidan är orealistisk. I synnerhet när den får beteckningen ”idealistisk”. I sammanhanget får idealistisk betydelsen verklighetsfrånvärd. Texten menar således att alla stater går sina egna intressen. Därför krävs gemensamma lagar som skyddar staterna från varandra.

Konstruktion av identiteter: Svenskar konstrueras som en enhetlig grupp som internationellt står upp för universella värden och demokrati. Det konstrueras som ett arv från Palme, likväl som något biologiskt nedärvt. Sverige har emellertid, som alla länder bör göra, sett till sitt egenintresse i första hand, menar texten. Det är svenskarnas demokratiska arv som legitimerat och legitimerar en aktiv roll i utrikespolitiska frågor.

7.1.11. Aftonbladet – sammanfattning

Bland de av Aftonbladets ledare jag undersökte var deltagardemokratisk demokratisyn den vanligast förekommande av de fyra samtida demokratimodellerna. Detta syntes tydligast på uppmaning till aktivt politiskt deltagande. Det syntes också på förespråkandet av politisk transparens och ökat ansvarighet inför medborgarna från de folkvalda representanterna. Det fanns en kritik mot näringslivets inverkan på politiken. Det fanns en idé om det allmänna bästa som särintressen inte ska stå i vägen för. Anders Lindbergs ledare (2016, 28 Februari)

om Olof Palme skiljde sig från de andra. Inte bara i sitt sätt att ta ställning för en lagstyrd och beskyddande demokratisyn utan också för att den var nationalistisk. Flera andra, däribland Yasmin Husseins text(2016, 18 Mars), var betydligt mer kritisk till föreställningar om det svenska och det västerländskas förträfflighet.

7.2. Dagens nyheters ledare

7.2.1 DN:s ledarredaktion, Dagens Nyheter (2016, 3 April): Inte mycket till insyn i partierna

Denna ledare handlar om ekonomiska bidrag till politiska partier i Sverige. Bristen på insyn i vilka bidragsgivarna är beskrivs som något negativt.

Textens relationella funktion: Relationen mellan de politiska partierna och anonyma bidragsgivare framställs som odemokratisk. Relationen beskrivs skada allmänintresset, i förmån för särintressen.

Textens ideationella funktion: Texten lyfter fram regelverket kring partibidrag som en demokratisk brist.

Inte desto mindre har avsaknaden av regler för anonyma gåvor vari en genant brist i svensk demokrati.

Texten beskriver att politiker i USA har lågt anseende. Bristen på transparens vad gäller partibidrag menas vara en av orsakerna till detta.

De ekonomiska banden till särintressen och rika välgörare hjälper sannerligen inte.

Här ryms en önskan om att politiker ska styras av det allmänna bästa. Politiker ska inte påverkas av särintressen. Detta kan beskrivas som en deltagardemokratisk (Held, 1997, s. 325-336) tanke. Demokratimodellen förespråkar transparens från politiker och ett allmänna bästa i fokus. På detta vis framställs det texten förespråkar som bäst för allmänheten. Senare i texten hävdas emellertid att:

Partiernas finanser är komplicerade(...). Full insyn är dessutom inte önskvärt. Partierna är inte myndigheter.

Texten argumenterar således för öka transparens, men inte fyll insyn. Den menar att den nya lagstiftningen på området inte fått önskad effekt.

Luckor har lämnats för korrupcion.

I citatet beskrivs det som en händelse. Det saknas aktör som aktivt har lämnat luckorna. Det finns ingen konkret aktör som texten håller ansvarig.

Lagen förbereddes genom en regeringspromemoria, i stället för av en offentlig utredning. Den översyn som pågår är det också partierna själva som håller i.

Det faktum att partierna själva sköter arbetet kring vilka regler som ska gälla för dem beskrivs som något negativt. Maktodelningsprincipen (Held, 1997, s.111-117) har alltså inte tillämpats.

Det konstrueras som ett demokratiskt problem. Istället för att låta olika institutioner se över varandras verksamheter har partierna fått se över lagstiftning som ska gälla dem själva. Återigen lyfts särintressen i politiken fram som ett demokratiskt problem.

Konstruktion av identiteter: De politiska partierna konstrueras som opålitliga. De konstrueras vara beredda att gå särintressens ärenden om det finns ekonomiska bidrag inblandat. Därför fodras granskning av extern expertis, menar texten. De som ger bidrag till partierna framställs vara styrda av sina särintressen. Dessa konstruktioner legitimeras bakom idén om det allmänna bästa som det demokratiska.

7.2.2. Gunnar Jonsson, Dagens Nyheter (2016, 30 Mars): Krånglig värld kräver klok polis

USAs och Europas roll i världen diskuteras i denna ledare. Båda borde ta en större roll, menar texten.

Textens relationella funktion: Titeln anger direkt tonen för texten som helhet. USA är ett subjekt som ska verka polis i världen.

USA är fortfarande den enda supermakten, men behöver hjälp av sina allierade.

USA behöver hjälp för att utöva sin supermakt. Modaliteten är stark. USA *är* den enda supermakten. Vidare ställer sig texten på Obamas sida, i hans kritik mot att USA får ta för stort ansvar internationellt.

Obama klagade(...) bittert över europeiska fripassagerare.

Ordvalet skriver fram en negativ Obama. Istället för att kritisera har Obama klagat bittert. Europa beskrivs som fripassagerare, som åker snålskjuts på USAs engagemang i internationella konflikter. Här naturaliseras föreställningen om västvärldens roll som medlare i konflikter runt om i världen. USA och Europa framställs som de självklara försvararna av demokrati som de ska sprida världen över. Relationen mellan USA och Europa har dock försämrats, menar texten. Det beskrivs vara därför att Europa tar allt mindre ansvar internationellt.

Textens ideationella funktion:

Normalt karakteriseras amerikansk utrikespolitik av kontinuitet snarare än tvära kast.

Det som är normalt är i det här fallet bäst. Metaforen ”tvära kast” indikerar att texten inte vill ha förändring. Kontinuitet, reproduktion av det rådande, lyfts fram som något positivt när det kommer till amerikansk utrikespolitik.

Men detta valår är nästan inget normalt. Republikanerna härjas av ett uppror mot allt vad elit heter inklusive det utrikespolitiska etablissemang i Washington. Primärvalen ser ut att sluta i triumf för en Donald Trump som hyllar oförutsägbarheten. Även i Demokraterna har raseriet mot makten skapat oreda.

I ovanstående citat beskrivs hur makten ifrågasätts. Detta genom ord som ”uppror” och raseriet”. Kritik riktad mot etablissemangen och makten är något negativt, enligt texten. Således ger den uttryck för konkurrensgrundade elitdemokratiska tankar (Held, 1997, s. 197-247). Enligt anhängare av en sådan bör medborgarna respektera de folkvalda genom att låta dem sköta sitt arbete ifred. I citatet påstås att Donald Trump hyllar oförutsägbarhet. Detta ses som något negativt. Reproduktion av rådande strukturer är således önskvärd, enligt texten. Motsatsen är ett hyllande av oförutsägbarhet.

Konstruktion av identiteter: Europa och USA konstrueras som de självklara aktörerna för att skapa demokrati i världen. Denna föreställning naturaliseras genomgående genom texten. USA beskrivs som världens enda supermakt. Dess roll som spridare av demokrati legitimeras därigenom.

7.2.3. Richard Swarts, Dagens Nyheter (2016, 25 Mars): Vår mänskliga gemenskap

Denna ledare handlar om olika gemenskaper. Den demokratiska gemenskapen beskrivs som den absolut bästa.

Textens relationella funktion: I texten skrivs läsaren in i en gemenskap redan i titeln. Gemenskapen utger sig för att vara ”mänsklig” och inkludera alla människor. Det visar sig emellertid att denna gemenskap syftar till demokrati. Det förutsätts att människan är demokratisk.

Textens ideationella funktion:

I dessa dagar av europeiskt sönderfall finns skäl att fundera över vad gemenskap egentligen innebär. Vari består egentligen vår mänskliga gemenskap?

Här naturaliseras två föreställningar. Den första är att Europa faller sönder. Vad detta sönderfall består av preciseras inte. Därefter naturaliseras föreställning att det finns en mänsklig gemenskap. Att Europas sönderfall skulle göra det värt att fundera kring detta säger också något om inställningen till Europas betydelse. När Europa faller sönder påverkar det den mänskliga gemenskapen, enligt texten.

En demokratisk stat är som bäst dynamisk, jämlik och potentiellt långt större och mäktigare än någon annan tidigare känd gemenskap. Samtidigt ställer den större krav på sina medlemmar.

Förespråkandet av en dynamisk stat vittnar om förändringsvilja. Texten menar inte att demokrati är reproducerad rådande ordning. Citatet ger dessutom uttryck för deltagardemokratisk demokratisyn (Held, 1997, s.325-336). Ekonomisk jämlikhet fodras i en sådan för att medborgarna ska kunna vara aktiva i demokratin på någorlunda lika villkor. Vad som i texten menas med jämlikhet preciseras dock aldrig. Att demokrati beskrivs i termer av gemenskap kan läggas till det deltagardemokratiska. Här i ryms idén om det allmänna bästa. De krav som texten menar att demokrati ställer på medlemmarna kan tolkas som krav rörande medborgares deltagande och aktivitet.

Konstruktion av identiteter: Texten diskuterar olika gemenskaper. De är familjen, klanen och nationen. Gemenskapen kring demokrati framställs som den enda sanna gemenskapen.

Bara demokratin kan erbjuda gräns-och ändlös gemenskap(...)

Texten återkommer till att demokratin ställer krav på sina medlemmar och att det är:

(...)något skört som riskerar att över en natt försvinna, därför inte något "givet" som biologins eller nationens gemenskap.

Med biologins gemenskap åsyftas familjen. Familjerelationer beskrivs som biologiska. Icke-biologiska familjerelationer inkluderas inte. Familjegemenskap beskrivs som bristfälligt, om än givet. På samma sätt beskrivs nationell gemenskap. Ändå menar skribenten att den nationalism som Jimmie Åkesson och Marin le Pen står för inte är förenlig med demokrati.

7.2.4. Robert Schiller, Dagens Nyheter (2016, 24 Mars): Moskva är inte så olikt New York

Denna ledare beskriver ett antal undersökningar som skribenten varit med och genomfört. Undersökningar jämför vad människor tycker i Ryssland med vad de tycker i USA. Dessa diskuteras i förhållande till marknadsekonomi och demokrati.

Textens relationella funktion: Texten är skriven ur ett tydligt jag-perspektiv. Läsaren blir vittne till möten och undersökningar. Relationen mellan Ryssland och väst skrivs fram med all tydlighet. Ryssland borde bli mer som väst, menar texten. Väst konstrueras som marknadsekonomiskt inriktat och därmed mer demokratiskt.

Textens ideationella funktion: I texten framställs marknadsekonomi som en förutsättning för demokrati. Ett exempel på det går att se i följande mening:

Man skulle kunna tro att ryssar är mer negativa till marknadsekonomiska och demokratiska principer än vad amerikaner är.

Med användningen av ordet "man" osynliggörs textens egna föreställningar om ryssar och amerikaner. Istället görs textens föreställningar allmängiltiga. Texten beskriver ett möte 1989 med sovjetiska ekonomer som:

(...)uttryckte starkt tvivel på att den ryska allmänheten skulle finna sig i en ekonomi med fria marknadskrafter. Enligt dem skulle ryssen i gemen uppleva den som orättvis och förkastlig.

Ryssen i gemen skulle *uppleva* en sådan ekonomi som orättvis och förkastlig. Genom att beskriva det som en upplevelse insinueras att det inte kan ha något med verkligheten att göra.

Vi bestämde oss förra året för att undersöka(...) om inställningen i Moskva till fria marknadskrafter hade blivit mer negativ nu när styret åter blivit mer auktoritärt.

Synen på marknadsekonomi som förutsättning för demokrati kan föra tankarna till den lagstyrda demokratimodellen (Held, 1997, s.313-325). Formuleringar som "auktoritär" stat

tyder dessutom på en önskan om liten statlig makt, vilket också kan kopplas till den lagstyrda demokratin.

Konstruktion av identiteter:

Det är fel att avfärda Ryssland som i grunden annorlunda än västvärlden. 1991 kom vi (forskare som genomförde studie, min anm.) fram till att den ryska nationalkaraktären inte skulle utgöra något hinder för en övergång till marknadsekonomi – och det visade sig att vi hade rätt. Och vi hoppas att vi har det än en gång: att grundläggande värderingar i samhället inte ska hindra ryssarna från att en dag skapa ett genuint demokratiskt samhälle.

I citatet naturaliseras föreställningen att det finns något sådant som en rysk nationalkaraktär. Denna nationalkaraktär trodde inte forskarna skulle vara ett hinder för att införa marknadsekonomi. Det insinueras att ett sådant potentiellt hinder fanns, men att övergången gick trots hindret. Vidare antyds att det faktiskt finns grundläggande värderingar i samhället i Ryssland som kan stå i vägen för att skapa demokrati. Ryssar konstrueras som i grunden mindre demokratiska än amerikaner. Västerländska föreställningar om vad demokrati är görs till norm. Maktförhållandet legitimeras utifrån en syn på nationer som präglade av sina egna specifika egenarter.

7.2.5. DN:s ledarredaktion, Dagens Nyheter (2016, 23 Mars): Stå upp för våra värderingar

I denna ledare diskuteras terrorism och hur den bör bekämpas.

Textens relationella funktion:

Det svenska samhället måste bli klart tydligare i kampen om värderingarna. Vi har ingen som helst anledning att böja oss för jihadismen.

Den relationella funktionen är att skapa en gemenskap med läsaren. Denna gemenskap består av alla som ingår i ”det svenska samhället.” Texten fortsätter att skapa denna gemenskap:

Vi kan inte skräda orden i en tid då demokratiska värden, som Sverige och andra västländer kämpat sig till under sekel, utmanas.

Här skrivs demokrati samman med Sverige och västvärlden. Texten insinuerar att andra delar av världen inte är demokratiska. Detta för att de inte har kämpat på samma sätt som länderna i väst. Den relationella funktionen ändras när det är en brist, närmare bestämt en ”sjuka”, hos västliga demokratierna som diskuteras. Då försvinner vi-gemenskapen.

Textens ideationella funktion: I texten kritiseras Stefan Löfven för att inte göra tillräckligt mot terrorism.

Dock är det desto mer oklart exakt vad Löfven kommer att göra (...). De åtgärder som aviserades efter attentaten i Bryssel var sedan länge kända.

Verbet ”aviserades” är passivform. Det var en händelse, inte en handling från Löfvens sida. Denna språkhandling understryker Löfvens påstådda passivitet mot terrorism.

Konstruktion av identiteter: Vidare diskuteras en artikel där Mona Sahlin citeras. Artikeln är märklig, menar texten.

Men den är likväl ett symptom på en sjuka som länge plågat de västliga demokratierna; oförmåga att tydligt försvara just de värderingar som är deras kärna.

Västliga demokratier konstrueras dela gemensamma värderingar. Demokratier i andra delar av världen framställs inte vara en del av den gemenskapen.

7.2.6. Bill Emmot, Dagens Nyheter (2016, 23 Mars): Diktatorer faller med oljepriset

Ledaren diskuterar oljeprisets påverkan på politiken i olika länder.

Textens relationella funktion: Relationen mellan det som i ledaren kallas regimer och dess medborgare beskrivs som styrd av oljepriset. Regimers ledare beskrivs styra på regimers vis utan att medborgarna gör något åt det. Det är först när ekonomin går dåligt som de avsätter de som sitter på makten, enligt texten.

Textens ideationella funktion: Regimer kan falla när oljepriset sjunker, menar texten. Regimer kan jämföras med icke-demokratier i det här sammanhanget. I synnerhet då titeln använder ordet diktatorer.

Det är ingen tillfällighet att den senaste krisen i tillväxtekonomierna, 1997-98, också hängde samman med dramatiskt sjunkande oljepris. Då var de första offren en diktatur i Indonesien och en skör demokrati i Ryssland.

Förståsigpåare har flera gånger förutspått att monarkin i Saudiarabien ska rasa samman, men de kommer än en gång att bli besvikna. Landet producerar olja till lägre kostnader än något annat och även om dess politiska system är stelbent visar regimen ekonomisk flexibilitet genom budgetnedskärningar och genomgripande reformer.

Medborgarna i regimer beskrivs som oförmögna att förstå komplexa samband. De har svårt att begripa att det är oljepriset som påverkar ekonomin och inte politikerna. Det framställs som att regimer inte faller på grund av att de är regimer utan på grund av oljepriset. En konkurrensgrundad elitdemokratisk demokratisyn kommer till uttryck (Held, 1997, s.197-246). Medborgarna klarar inte av att vara delaktiga i beslutsfattande. De konstrueras som oförmögna förstå komplexa frågor och bör lämna dem åt politiker. De konstrueras som passiva inför det faktum att de lever under en regim. Det är först när oljepriset förändras, menar texten, som diktaturer faller.

Konstruktion av identiteter: Medborgare i de länder som texten beskriver som regimer konstrueras som icke-kapabla att förstå komplicerade ekonomiska samband. Denna beskrivning legitimeras utifrån föreställningen att de gör motstånd mot regimen först när ekonomin fallerar. De förstår inte att ekonomin är en aktör i sig, menar texten.

7.2.7. DN:s ledarredaktion, Dagens Nyheter (2016, 21 Mars): En chansning på frihet

Ledaren diskuterar relationen mellan USA och Kuba.

Textens relationella funktion:

Texten konstruerar Kuba som en diktatur som kan vara på väg att bli en demokrati. USA beskrivs vara en stor del av denna förändring.

Förbindelserna mellan länderna bröts strax efter den kubanska revolutionen 1959.

Verbet ”bröts” indikerar att det var en händelse, inte en handling. I vilken mån det var USA eller Kuba som valde att bryta sägs det inget om. Det framställs snarare som något som skedde av en slump.

Textens ideationella funktion:

Teoretiskt borde öppnare kontakter leda till demokratisering och marknadsekonomiska reformer.

I citatet skrivs marknadsekonomi och demokrati ihop. Den lagstyrda demokratimodellen (Held, 1997, s. 313-325) ser marknadsekonomi som en förutsättning för demokrati. Dessutom beskrivs hur öppnare kontakter och handel kan leda till demokrati. Väst, och i synnerhet USA, framställs ha ett stort ansvar. Det är de som ska skapa öppnare kontakter, menar texten. Genom att göra det sprider de också demokrati och marknadsekonomi till icke-demokratier.

Privata restauranger och butiker är numera tillåtna i mindre skala.

Privat ägande av företag beskrivs som en nödvändig förändring i Kubas demokratisering. Sådant ägande är numera (till skillnad från tidigare) bara tillåtet i mindre skala i Kuba, menar citatet. Den statliga inblandningen konstrueras som en av anledningarna till att Kuba är en icke-demokrati. Förespråkande av liten statlig inblandning är en viktig komponent i den lagstyrda demokratimodellen.

Konstruktion av identiteter:

Presidentens (Obama, min anm.) nya linje innebär att låta kubanerna bestämma sitt eget öde, vilket låter bättre än det är eftersom polisstaten står i vägen.

I citatet konstrueras USA som en självklar aktör när det kommer till förändring i andra länder. Obama väljer att inte ingripa särskilt mycket, menar texten. Det påstås vara negativt då inget kommer att förändras om inte USA engagerar sig i Kubas framtid. Märk väl att den amerikanska rollen i det här sammanhanget inte är något som USA tar på sig. Det är en roll som texten anser att USA bör ha. Kritiken mot Obamas inställning till Kuba fortsätter:

Obamas besök kan tolkas som en belöning till diktaturen.

I citatet ryms en önskan om USA som utrikespolitisk aktör som gör icke-demokratiska länder demokratiska. Det legitimeras utifrån en föreställning om att den västerländska lagstyrda demokratin är den enda rätta och bara kan tillämpas med västländers hjälp.

7.2.8. Peter Wolodarski, Dagens Nyheter (2016, 20 Mars): Trump, järnröret och suget efter omvälvning

Denna ledare handlar om Trumps medverkan i det amerikanska presidentvalet.

Textens relationella funktion: Texten beskriver relationen mellan så kallade etablerade politiker och Donald Trump. Trump konstrueras som en fuskare som förstör demokratin. De etablerade politikerna beskrivs svara med att gå i försvar för demokratin.

Textens ideationella funktion: I titeln skönjas en rad föreställningar. Redan där skrivs Trump samman med våld (järnrör). Formuleringen ”suget efter omvälvning” indikerar att omvälvning är något dåligt. Det är ett sug. Det är inte ett behov av omvälvning. I det avseendet kan texten ses som reproducerande av rådande ordningar.

USA:s politiska arena har på kort tid intagits av en auktoritär nationalist.

Den politiska arenan har intagits, enligt texten. Där finns en antydning till orättfärdighet. Att inta något är att ta sig in på ett icke-legitimt sätt.

Konstruktion av identiteter:

I varje demokrati hade en normal presidentkandidat utan att tveka tagit avstånd från misshandeln. Donald Trump är ingen normal presidentkandidat.

Trump konstrueras som onormal. Han betar sig inte som presidentkandidater brukar och bör göra, menar texten. I citatet finns således ytterligare exempel på förespråkandet av reproducerande av rådande ordningar. Presidentkampanjer bör gå till på samma sätt som de gjort tidigare, menar texten. Det faktum att Trump inte tar avstånd från våld framställs inte som det egentliga problemet. Problemet är att han inte är som andra presidentkandidater. På så vis legitimeras textens önskade maktförhållande mellan Trump och etablerade politiker.

7.2.9. Erik Helmersson, Dagens Nyheter (2016, 16 Mars): Låt oss sluta hata oss själva

Texten handlar om terrorism och hur den bör bekämpas.

Textens relationella funktion: Redan i titeln naturaliseras föreställningen att vi hatar oss själva. Den relationella funktionen syftar till att skapa gemenskap med dem som lever i västvärlden.

Vi som bor här är inte bättre människor än andra – men den demokratiska världen är förstås överlägsen den odemokratiska.

Västvärlden konstrueras som en ”demokratisk värld”. Texten skriver in läsaren i en sorts västerländsk demokratisk gemenskap.

Textens ideationella funktion: Vidare diskuteras en rapport från Segerstedtinstitutet i Göteborg:

För den som med förstrött intresse följer nyvästern, med dess fäbless för postkolonialism och identitet, innehåller texten inga stora överraskningar. Den analytiska modellen går mest ut på att överanvända trendordet ”kroppar” och hänvisa till andra forskare. Eftersom dessa har samma politiska grundsyn som författaren själv drar han – ett mirakel! – samma slutsatser.

Det framställs som att "nyvänstern" inte bedriver forskning. Det handlar mest om att vara "trendig" och reproducera vänsteråsikter. Texten naturaliserar således sina egna föreställningar. Motståndarsidan konstrueras ägna sig åt att ge uttryck för normativa åsikter. Detta medan textens åsikter framställs bygga på saklighet och fakta.

Rapporten som texten refererar till är:

(...)förstås bara ett symptom på en sjuka i Sverige och andra västerländska demokratier. Eftersom vi uppfostrades till att undertrycka alla former av nationalism och chauvinism vill vi inte erkänna att vi under de senaste seklen skapat samhällssystem som är bättre än några andra.

Modaliteten är stark. Västerländska samhällssystem *är* bättre än andra. Dessutom fortsätter texten att bygga ett vi kring Sverige och västerlandet.

Det intressanta är att dessa västklandrare bedriver en systemkritisk verksamhet som är helt otänkbar i länder som inte omfattar just den demokratiska modellen. Det är bara här som vi har lyxen att oavbrutet bita och skälla den hand som föder oss, intellektuellt och materiellt. Men kritikerna är så angelägna om att undvika västerländsk nykolonialism att de tvingas använda usla argument för att försvara en ännu sämre sak.

Systemkritik framställs som något negativt. Det är en "lyx". En konkurrensgrundad elitdemokratisk demokratisyn (Held, 1997, s.197-246) aktualiseras. Medborgare ska inte ägna sig åt att kritisera det politiska systemet. De ska acceptera att de lever i en demokrati, menar texten. Märk väl att skribentens meningsmotståndare beskrivs som drivna av rädsla. De klarar inte av att vara rationella. De är bara angelägna om att undvika västerländsk nykolonialism. Deras åsikter bör således inte tas på allvar, menar texten.

Konstruktion av identiteter: Västerlandet konstrueras som en demokratisk värld.

Kritiserande av de västerländska demokratierna är en lyx, menar texten. Den s.k. nyvänstern som ägnar sig åt en sådan kritik sysslar inte med forskning i sina studier. De konstrueras som drivna av sina ideologiska utgångspunkter. Detta framställs kontrastera med texten, som grundar sina föreställningar på rationalitet. På så sätt legitimeras den koloniala världsbilden. Västerlandet konstrueras som den enda källan till riktig demokrati. Den som ställer sig emot det är antingen icke-demokrat eller styrd av sin ideologi. Den är därmed blind för bevis och rationalitet, menar texten.

7.2.10. Matilda Molander, Dagens Nyheter (2016, 15 Mars): Terrorn är inte hela sanningen om Västafrika

Ledaren diskuterar medias bevakning av Västafrika.

Textens relationella funktion:

Söndagskväll framför Aktuellt. Bla, bla, räntor, bla, bla, terrorattack i Elfenbenskusten.

Texten kan, i citatet, väcka igenkänning hos läsaren. Den menar att många, på grund av media, har felaktiga föreställningar om Västafrika.

Textens ideationella funktion:

Mediernas rapportering från Västafrika(...) döljer den verkliga bilden. Afrika rör sig framåt med stora steg.

Trots modalitet i citatets påståenden pekar texten på problem i Afrika. En terrorattack i Elfenbenskusten diskuteras såhär:

Även om den här typen av attentat är långt från typiska för samhällsutvecklingen måste de tas på allvar. De skadar tilliten mellan människor och är särskilt farliga i stater som Elfenbenskusten med en ung och bräcklig demokrati. (...) Det är glädjande att grannländer och Frankrike meddelat att de kommer att bistå den ivorienska regeringen i kampen mot terrorn.

Frankrike, ett västerländskt land, kommer att hjälpa Elfenbenskusten. Det beskrivs som glädjande.

Konstruktion av identiteter: Den tänkta läsarskaran konstrueras som lurad av medierapporteringen. Media har fått dem att tro att det är värre i Västafrika än det i själva verket är, menar texten. Elfenbenskusten konstrueras som en bräcklig demokrati som behöver hjälp.

7.2.11. Dagens Nyheter – sammanfattning

Några spår av deltagardemokratiska tankar fann jag i DN-ledarna jag undersökte. Lagstyrd och konkurrensgrundad elitdemokratisk modell var dock de vanligast förekommande. I några ledare konstruerades marknadsekonomi som en förutsättning för demokrati. Den lagstyrda demokratimodellen aktualiserades i två av ledarna. Konkurrensgrundade elitdemokratiska tankar kom till uttryck i tre ledartexter. Då med idén om att medborgarna inte ska lägga sig i de folkvaldas verksamhet. I Bill Emmots ledare (2016, 23 Mars) fanns föreställningen om de inkapabla medborgarna som saknar kunskap för att förstå komplexa samhälleliga fenomen. Tilläggas bör emellertid att det då handlade om medborgare i ”regimer” och inte västerländska demokratiska länder. Västerlandet framställs i flera av DN-ledarna som sammankopplat med demokrati. Det konstrueras som västvärldens roll i världen att verka för demokrati och sprida sina överlägsna värderingar. Bilden är i allra högsta grad kolonial och kan ses som en kvarleva från kolonialtiden.

7.3. Svenska Dagbladets ledare

7.3.1. Oscar Jonsson, Svenska Dagbladet (2016, 4 April): Ryska krigets historia i ny tappning

Denna ledare handlar om Rysslands agerande gentemot Ukraina. Agerandet förklaras utifrån både nutida och historiska händelser.

Textens relationella funktion: Texten diskuterar Rysslands invasion av Ukraina samt Sovjetunionen under bolsjeviktiden.

Rysslands invasion av Ukraina skapade oro tvärs över Europa(...) Den ryska krigsföringen sågs som ett effektivt sätt att snabbt upplösa statsmaktens kontroll(...).

I den sista av fraserna saknas aktör. Det beskrivs som en händelse. Verbet ”sågs” är i passiv form. Texten säger inget om vem som såg på den ryska krigsföringen på det sättet. Citatets första mening beskriver att invasionen skapade oro. Den undviker dock att berätta vem som känner oro. På detta sätt gör texten sina egna föreställningar till allmängiltiga. Vidare menar texten att Sveriges försvarsmakt måste veta hur rysk krigsföring fungerar. Det beskrivs som ett reellt hot att Ryssland ska invadera Sverige. Det görs utan att en sådan föreställning rent konkret ges uttryck för. Relationen mellan Ryssland och Sverige konstrueras som spänd.

I texten beskrivs hur en rysk nyhetssida beskrivit relationen mellan Sverige och Ryssland som dålig. Återigen ges insinuationer om att de som bor i Sverige bör känna sig hotade. Ryssland har ett ont öga till Sverige, men det är inte odelat negativt, enligt texten.

Regimsäkerheten (i Ryssland, min anm.) ses hotad av det arbete vi bedriver för demokrati, mänskliga rättigheter och sanktionerna mot Ryssland.

Den relationella funktionen blir här att läsaren skrivs in i en gemenskap. Gemenskapen är ”Sverige” eller ”svenskar.” Svenskarnas sätt att vara demokratiska provocerar ryssarna, menar texten. Sedan beskrivs att en viktig insikt saknas i det svenska medvetandet. Nämligen vilken beredskap som krävs för att bemöta Ryssland, militärt och civilt. Här frångår texten den framskrivna gemenskapen. Detta när den egenskap som tillskrivs gemenskapen inte längre är positiv. Nu beskrivs svenskarna som naiva.

Textens ideationella funktion: En passage i mitten av ledaren beskriver Sovjetunionen under bolsjevikernas styre.

Krigets (mellan Ryssland och Ukraina, min anm.) historiska kontext börjar i bolsjevikernas revolution 1917.” Texten beskriver att ”bland annat USA, Storbritannien och Frankrike – hotade regimsäkerheten. Inblandningen är en parentes i den västliga historieskrivningen men bidrog till den sovjetiska hotuppfattningen av ”övertygad fiendlighet”. Den uppfattningen kodifieras i de efterföljande sovjetiska militärdoktrinerna och består än idag.

I detta stycke naturaliseras en rad föreställningar. En av dem är att det faktiskt existerar något sådant som en västlig historieskrivning. Denna del av historieskrivningen har betytt tämligen lite för västlänarna men fått stor betydelse för medborgarna i såväl Sovjet som dagens Ryssland. Texten konstruerar Ryssland som präglad av att de känner fiendlighet från omvärlden. Det är emellertid bara en uppfattning. Märk väl citationstecknen kring frasen ”övertygad fiendlighet.” Dessa är indikationer på att texten menar att denna uppfattning inte har något med verkligheten att göra.

En av de mest slående delarna med den ryska krigsföringen är(...).

Här jämföras alltså det sätt varpå dagens Ryssland agerar med hur Sovjet agerade. De klumpas ihop under rubriken ” den ryska krigsföringen”.

Konstruktion av identiteter: Ryssar konstrueras som odemokratiska och opålitliga. De utgör ett hot mot Sverige. Svenskarna konstrueras som demokratiska. Den spända stämningen som texten menar råder mellan Sverige och Ryssland legitimeras i att ogillande från Rysslands sida är positivt. Det är ett tecken på att Sverige står upp för demokrati. Det faktum att

Ryssland utgör ett hot mot Sverige beror alltså, i grunden, på att de inte är demokrater, menar texten.

7.3.2. Inger Enkvist, Svenska Dagbladet (2016, 4 April): Flyr de intellektuella de svenska universitetet?

Ledaren handlar om hur de svenska universiteten styrs. Texten argumenterar för att lärare och forskare borde få mer inflytande.

Textens relationella funktion: Titeln på ledaren ställer en fråga till läsaren. På så vis kan titeln väcka läsarens intresse. Relationen mellan universitetet och folkvalda politiker beskrivs i negativa ordalag. Politiker bör inte lägga sig i de anställda lärarnas och forskarnas verksamhet på universitetet, menar texten.

Textens ideationella funktion:

Politiker verkar tro att eftersom de kanaliserar statliga pengar har de rätt att ta beslut om aktiviteter de inte förstår.

Texten ifrågasätter varför universitetet anställer lärare och forskare som inte deltar i beslutsfattande. Lärare och forskare kallas "högutbildade experter." Textens kritik mot byråkrati liknar i vissa avseenden Max Webers (Held, 1997, s.207-210). Detta skulle kunna föra tankarna till konkurrensgrundad elitdemokrati (ibid., s.197-246). Det faktum att de anställda ska få mer inflytande argumenteras för utifrån två aspekter. Den ena är att de är experter. Även det skulle kunna leda tankarna till elitdemokratien. Den andra aspekten är att de anställda ska få delta i beslutsfattandet eftersom de är en viktig del av verksamheten. I dagsläget kan de inte:

(...)bestämma över innehållet i sitt arbete.

Bristen på inflytande framställs som något negativt. Det kan beskrivas som en deltagardemokratisk tanke (ibid., s.325-336). Inkludering av de som påverkas av ett beslut i beslutsfattandet är, i ett sådant perspektiv, demokratiskt. Lägg därtill textens skepsis till folkvalda politikernas inverkan i universitetsvärlden.

Politiska majoriteter frestas(...) att använda högskolan för sina egna syften(...).

Folkvalda representanter använder högskolan för sina egna särintressen. Det skadar allmänintresset, menar texten. Den relativt låga tilltron till de folkvalda kontrasterar med den elitdemokratiska modellen och ligger mer i linje med den deltagardemokratiska.

Den nya ledningsstilen jämförs(...) med "hybridländer" som har drag av både demokrati och auktoritarism.

Den nya ledningsstilen är inte fullt ut demokratisk, menar texten. Detta därför att de anställda på universitetet inte får inflytande över den verksamhet de jobbar i.

Konstruktion av identiteter: Politiker konstrueras gå sina egna särintressen när de lägger sig i universitetens verksamhet. De förstår inte hur det bör gå till på landets högskolor, menar texten. Det gör däremot lärare och forskare. De konstrueras som experter på området. Deras inflytande framställs inskränkas av okunniga politiker och administrativ personal.

7.3.3. Sofia Nerbrand, Svenska Dagbladet (2016, 2 April): Barack Obama är tyvärr en riskavert realist

Texten diskuterar USAs roll i världen. Den argumenterar för att USA borde spela en större roll internationellt.

Textens relationella funktion: I denna ledare är relationen mellan länder sett ur ett pluralistiskt perspektiv. När ett land tappar makt tar ett annat land makt. Jag återkommer till detta i analysen av textens ideationella funktion.

Men är militär vedergällning verkligen den bästa responsen, invänder någon. Våld är aldrig önskvärt men världen är inte ett paradys.

Den relationella funktionen är i det här sammanhanget att alla som inte delar textens åsikt konstrueras som denna ”någon” i citatet. Därefter antyds att denna någon är naiv. Det insinueras att denna någon tror att världen är ett paradys, vilket den givetvis inte är. Därför är våld nödvändigt, menar texten.

Textens ideationella funktion: I texten ges en bild av Obamas utrikespolitik. Det refereras till en intervju med presidenten där han säger att han inte har:

(...)mycket till övers för liberala interventionister som mycket aktivt vill sprida Västvärldens demokrati till resten av mänskligheten.

Citatet ovan skulle kunna ses utifrån en föreställning att det finns en demokrati i västvärlden värd att sprida till den odemokratiska omvärlden. Med tanke på att Obama ”inte har mycket till övers” för liberala interventionister kan det läsas som ironi. Det skulle kunna läsas som att Obama inte har mycket till övers för föreställningen att västvärlden har som uppgift att frälsa andra länder.

(...) Obama använder mycket hellre morot än piska, samarbete och diplomati framför ensamt agerande och militära muskler.

I detta citat naturaliseras föreställningen om västvärlden som världens demokratiska frälsare. Obama konstrueras som villig att sprida västvärldens demokrati till mänskligheten. Det med diplomatiska och icke-våldsamma metoder. Texten konstruerar en föreställning om att det bara finns två alternativ. Det finns morot och piska. Det finns diplomati och militära muskler. Möjligheten för USA att agera på andra sätt osynliggörs.

Det finns anledning att beklaga att USA lämnat ett maktvacuum för andra att fylla. Putins Ryssland föraktar svaghet, liksom Kina, IS och andra obehagliga aktörer som tar sig ovälkomna friheter.

Det är enligt texten USAs fel att Ryssland, Kina och IS agerar som de gör. En sådan föreställning går att härleda till pluralismen (Held, 1997, s. 247-289). Pluralismen ser makt som konkurrensmässigt ordnat. Intressegrupper köpslår och konkurrerar om makt. I det här fallet utgör USA och västvärlden en gemensam intressegrupp på den utrikespolitiska maktplanen. De enas kring sin demokrati. Ryssland, IS och Kina utgör tre andra intressegrupper. På grund av att USA har köpslått kring makten på ett ofördelaktigt sätt har icke-demokratiska aktörer kunnat hävda sig och ta makt, menar texten.

Konstruktion av identiteter: Västvärlden, med USA i spetsen, konstrueras som den enda aktören för demokrati internationellt. De har emellertid blivit slappare, enligt texten. Det har lämnat utrymme för icke-demokratiska aktörer. Väst bör vara hårdare, menar texten. Detta legitimeras utifrån att de är de enda demokraterna. Det framställs som att om de inte de flyttar fram positionerna vinner icke-demokratien.

7.3.4. Alexandra Ivanov, Svenska Dagbladet (2016, 1 April): Ett hot mot pressfriheten

Ledaren handlar om hot mot Gefle Dagblads chefredaktör. Hoten beskrivs ha sin grund i att Gefle Dagblad granskat en moskés kopplingar till islamism.

Textens relationella funktion:

I sin natur är det således även ett hot mot vår yttrandefrihet och pressfrihet.

Textens relationella funktion skriver in läsaren i en gemenskap som grundar sig på yttrandefrihet i Sverige.

Det fria ordet är ett fundament för den liberala västerländska demokratin och med det den utveckling vi har sett i Europa de senaste 200 åren – både vad gäller välstånd och tolerans.

Västvärlden skrivs samman med demokrati och välstånd. Det har skett en utveckling i Europa, menar texten. Det har inte skett utveckling i övriga världen. Ur denna skillnad kommer det ojämlika förhållandet när det kommer till välstånd och demokrati. Märk väl att vi-et, alltså västerlänningar, bara har sett på denna utveckling som påstås ha skett de senaste 200 åren. Detta vi har alltså inte bidragit till utvecklingen.

Textens ideationella funktion: Texten avslutas med:

Den svenska yttrandefriheten viker sig inte för hot.

Det finns således något sådant som en svensk yttrandefrihet, som skiljer från andra sorters yttrandefrihet.

Konstruktion av identiteter: Européer konstrueras som demokrater. De är det på grund av den kamp som förts i Europa, menar texten. Det finns andra delar av världen som inte är demokratier. Det framställs bero på att de inte fört samma kamp. Maktförhållandena legitimeras utifrån att väst inte kan låta denna kamps vinster gå förlorade. Därför ska icke-demokratiska krafter, i det här fallet islamism, hållas på mattan, enligt texten.

7.3.5. Hanna Gadban, Svenska Dagbladet (2016, 29 Mars): Stäng era hjärtan mot frihetens fiender

Denna ledare handlar om hur politisk extremism det ska bemötas. Texten diskuterar främst islamism.

Textens relationella funktion: I ledarens titel ryms en direkt uppmaning till läsarna att stänga sina hjärtan.

Textens ideationella funktion: Den rapport från Segerinstitutet som nämns i Erik Helmersons DN-ledare (2016, 16 April), som jag behandlas tidigare i den här uppsatsen, kritiserar även i denna text.

Den (rapporten, min anm.) bär snarare karaktären av ett politiskt tal, än vetenskaplig forskning.

Texten konstruerar rapporten som ovetenskaplig. Rapporten har en politisk agenda. Det till skillnad från vad ledartexten beskrivs ha. Genom att måla upp sina meningsmotståndare som ideologiskt drivna och sig själv som objektiv och rationell naturaliserar texten sina egna föreställningar.

I rapporten betonas vikten av att Sverige sörjer för demokrati, tolerans, mänskliga rättigheter och tillgång till välfärd. Ordet islamism förekommer enbart en gång i hela rapporten.

Eftersom rapporten ”betonar” vikten av Sverige ska sörja för demokrati framstår det som en självklarhet att Sverige faktiskt ska göra det. På så vis förgivettas Sveriges roll som demokratiförsvarare. Det faktum att islamism bara nämns en gång i rapporten framställs stå i direkt motsättning till att Sverige ska sörja för demokrati. Texten insinuerar att om rapporten menat stort allvar hade ämnet islamism behandlats i större utsträckning. Islamism konstrueras som ett stort hot mot demokratin.

Frågor som uppkommer är var gränsen egentligen går för den tolerans som ska utgöra demokratins kännemärke? Innebär toleransen att man är ålagd att ursäktas att odemokratiska rörelser får växa sig starka i Sverige? Likställs tolerans med värdeneutralitet? Är det rimligt att Sverige med hänvisning till mänskliga rättigheter lämnar vägen öppen för religiösa ideologier som har avskaffandet av mänskliga rättigheter på sin agenda? Svaret måste vara nej.

Citatet innehåller en rad ledande och normativt formulerade frågor. Tolerans beskrivs som ”demokratins kännemärke.” Toleransens gräns sägs gå vid att acceptera odemokratiska rörelser och religiösa ideologier som vill avskaffa mänskliga rättigheter. Modaliteten i citatets sista mening är stark. Svaret på de, av texten ställda frågorna, framställs måste vara nej.

För att stävja det islamistiska jihadismhotet behövs en handlingsplan som utgår från nolltolerans gentemot radikala yttringar.

Vad en radikal yttring innebär beskrivs inte.

Konstruktion av identiteter: Textens meningsmotståndare konstrueras som icke-rationella. De framställs som ideologiskt drivna. Detta legitimeras med att de skiljer sig från texten. Den påstår sig grunda sina åsikter på rationalitet. Att basera sina åsikter på ideologi är alltså

detsamma som att inte se verkligheten som den egentligen är. Det går alltså att vara rationell och fri från ideologi, menar texten.

7.3.6. Claes Arvidsson, Svenska Dagbladet (2016, 28 Mars): Oredans tid är här

Ledarkrönikan beskriver en värld alltmer präglad av oreda. Olika länders agerande i förhållande till det påstådda förändrade världsläget diskuteras.

Textens relationella funktion: Relationen mellan Europa och USA beskrivs som svag. Läsaren lockas in i en gemenskap med den inledande meningen:

Vi går mot ljusare tider. Så verkade det länge(...).

Textens ideationella funktion:

En helt avgörande förändring är att axeln USA – Europa som har burit upp utvecklingen under efterkrigstiden har försvagats. Banden över Atlanten är inte lika starka som tidigare. Det har med USA att göra som vänder sig mot Asien, men också Europa som inte tar sitt ansvar för relationen (t ex Nato). Men det sammanhänger förstås också med att andra stater växt i styrka.

Pluralistiska (Held, 1997, s. 247-289) tankar kommer till uttryck i analysen av det utrikespolitiska läget. Länder konstrueras som intressegrupper i världspolitiken. USA och Europa framställs ha fått en sämre relation. De har därefter fått mindre makt, enligt texten. Andra stater konstrueras ha växt i styrka i maktkonkurrensen. Det påstås ha bidragit till oredan i världen. USA och Europa framställs som källan till stabilitet. När de tappar mark utrikespolitiskt tar andra länder makt. Europa och USA har dessutom stått för utvecklingen under efterkrigstiden, menar texten.

Framtiden, den får vi räkna med, bjuder på mer global konkurrens, turbulens och instabilitet. Den blir helt enkelt mer oförutsägbar.

Texten förespråkar stabilitet. Den ger uttryck för en önskan att reproducera det rådande.

Ett sätt att förhålla sig till det som annars kan bli en enda röra av tänkbara hot och risker är att utgå från det som är svenska intressen.

Lösningen på världens oreda är i linje med pluralismen. Länder som ser till sig själva som intressegrupp förhåller sig till kaoset. Texten naturaliserar föreställningen att det finns svenska intressen.

Konstruktion av identiteter: USA och Europa konstrueras som de enda som står upp för demokrati och stabilitet i världen. De måste hålla ihop för att förebygga instabilitet och icke-demokrati, menar texten. Detta legitimeras utifrån att de är de enda som verkar för demokrati. Övriga delar av världen konstrueras som i behov av demokratispridare för att bli demokratisk.

7.3.7. Tove Lifvendahl, Svenska Dagbladet (2016, 27 Mars): Mandelas barnbarn: ”Som om glasrutan inte fanns”

Ledaren är en intervju med Nelson Mandelas dotterson, Dumani Mandela.

Textens relationella funktion: Den relationella funktionen blir att läsaren blir vittne till intervjun. Intervjun består av ömsom intervjuarens frågor och ömsom den intervjuades svar.

Textens ideationella funktion: Förutom att hylla sin morfar och kritisera rasism, diskuterar Dumani Mandela korruption i Sydafrika.

Jag tror att en sak som kommer hjälpa oss att tackla korruptionen är en rejäl översyn av utbildningsväsendet så att det producerar en ny typ av medborgare som är socialt ansvarstagande och inte låter sig korrumpas vare sig som ledare eller vanliga medborgare. Men vi har en hård kamp framför oss(...).

I citatet ges uttryck för deltagardemokratiska (Held, 1997, s.325-336) tankar. En aktiv och välinformerad medborgarkår är en viktig del av den deltagardemokratiska modellen. Utbildning är av stor betydelse, i ett sådant perspektiv. Bara välinformerade medborgare konstrueras ha möjlighet att aktivt delta i beslutsprocesser. De framställs se till det allmänna bästa och inte låta sig korrumpas. Denna analys krockar dock med svaren som Dumani Mandela ger på en annan fråga.

För mig som affärsman är ANC:s(parti vid makten i Sydafrika, min anm.) roll att skapa ett framgångsrikt affärsklimat och en infrastruktur som gör att näringslivet kan trivas.

Mandela uttrycker visserligen att det är ett särintresse genom att lägga till frasen ”för mig som affärsman”. Citatet tyder ändå på en föreställning om att politikernas roll är att skapa bra förutsättningar för näringslivet. Den går att koppla till den lagstyrda demokratimodellen (ibid., s.313-325).

Intervjuaren ställer följande fråga till Mandela:

Och skulle det inte vara ett bevis för att Sydafrika är en verklig demokrati om ett annat parti (än ANC, min anm.) en dag kom till makten?

I frågan finns föreställningen att Sydafrika inte är en verklig demokrati. Frågan rymmer dessutom en föreställning att det i större utsträckning är demokratiskt om olika politiska partier turas om att ha makten.

Konstruktion av identiteter: Mandela beskriver att Sverige för honom, under den tiden han bodde där, representerade:

(...)det idealiska samhället med dess öppenhet och fasta förankring i sunda demokratiska principer.

Vad dessa principer består av diskuteras inte vidare. Sverige konstrueras som demokratiskt. Landet konstrueras stå i kontrast till Sydafrikas korrumpade samhälle. Sverige beskrivs ligga femtio år före Sydafrika.

7.3.8. Paulina Neuding, Svenska Dagbladet (2016, 25 Mars): Professor i juridik: ”Sverige måste förstå klankultur”

Texten är skriven som en intervju med en professor i juridik. Intervjun handlar om den klankultur som en del invandrare i Sverige, av texten, påstås bära med sig.

Textens relationella funktion: Professorns titel upprepas genom texten. Det skapar en legitimitet åt de åsikter texten uttrycker.

Textens ideationella funktion: Texten beskriver att professorns bok handlar om:

(...)kulturella föreställningar som ligger till grund för klanstyre, och sådana som kan förknippas med övergången till liberal demokrati.

Klansamhällen konstrueras inte kunna bli demokratiska. Detta eftersom de inte når de kännetecken som finns för en liberal demokrati, menar texten. Däremot framställs det kunna finnas tecken som signalerar en övergång mellan klansamhälle och liberal demokrati. Den intervjuade menar att människor som invandrat till Sverige från klansamhällen har liten tilltro till staten.

Utan en stark stat är individuell frihet omöjlig.

Citatet kontrasterar med den lagstyrda demokratimodellen (Held, 1997, s.313-325). Den förespråkar liten statlig inblandning.

Om staten försvagas uppstår ett maktvakuum som kommer att fyllas av andra grupper. Och klanen kommer alltid att ha en dragningskraft, därför att den utgör ett naturligt sätt för människan att organisera samhället.

Den intervjuades uttalande vittnar om en konkurrensgrundad elitdemokratisk inställning (ibid., s.197-246). Staten måste vara stor annars lämnar det utrymme till andra att ta makt, enligt texten. Föreställningarna har likheter med pluralismen (ibid., s.247-287). Till skillnad från pluralismen ser texten intressegruppers kamp om makt som ett problem. Lösningen är en stat med stor makt. Texten utmålar klansamhällen som motsättning till den liberala demokratin. I dessa råder ingen stark stat. Klansamhällen konstrueras som naturliga. I den här kontexten kan det läsas som ociviliserat. Det framställs som något liberala demokratier lämnat bakom sig.

Den liberala rättstaten kan framstå som kylig och ovälkommande för människor som är vana vid klanen.

Den liberala rättstaten kan framstå kylig, menar texten. Det indikerar att den inte är det. Föreställningen att den är kylig konstrueras som något annat än verklighet.

Konstruktion av identiteter: Texten hyllar Sverige. Den intervjuade beskrivs vara imponerad av landets humanitära ambitioner. Däremot riktas kritik mot att det i Sverige:

(...)finns en total ovilja att erkänna de mest basala, vetenskapliga fakta(...).

Dessa fakta beskrivs beröra kulturella skillnader och dess betydelse. I citatet framställer texten sina egna föreställningar som vetenskapliga fakta. Dessa fakta är Sverige ovilliga att ta till sig,

menar texten. Andra föreställningar än de som texten ger uttryck för konstrueras som icke-vetenskapliga. Svenskar konstrueras som humana. De konstrueras också som naiva inför vad invandrare från klansamhällen för in i landet. Dessa invandrare menas komma från naturliga förhållanden. De konstrueras behöva lära sig att en stor stat går att lita på. Maktförhållandet legitimeras utifrån skillnaden mellan klansamhällens naturliga sätt och Sveriges demokrati och stora stat.

7.3.9. Janerik Larsson, Svenska Dagbladet (2016, 25 Mars): Påskfundering om sanning och demokrati

Texten diskuterar de folkvalda representanternas respektive medborgarnas roll i en demokrati.

Texten relationella funktion: Ledaren beskriver relationen mellan folkvalda politiker och medborgare. Medborgare ska rösta och därefter låta politiker styra, enligt texten. Den nuvarande relationen mellan politikerna konstrueras som för konfliktorienterad. Medborgarna framställs tappa tilltron till det politiska systemet när politikerna inte söker konsensus kring politiken.

Textens ideationella funktion: I ledaren finns ett citat från en bok skriven av Carl Melin och Markus Uvell.

(...) Det som verkligen göder dessa partier (missnöjespartier, min anm.) är när politiken inte fungerar och levererar. Det finns inga skäl för vare sig borgerliga eller rödgröna att dölja att de tycker olika om mycket, men samtidigt har de goda skäl till att ibland kompromissa och försöka lösa problemen.

För att bekämpa missnöjespartier ska politiker samarbeta, menar citatet. De ska sträva efter att nå konsensus i större utsträckning än de gör just nu. Det är demokratiskt. Missnöjespartiernas framgång beskrivs bero på att politiken inte levererat. Vad exakt politiken har misslyckats leverera preciseras inte. Snarare bakgrundas den föreställningen.

Det är både rätt i sak och ett effektivt sätt att bevisa för väljarna att det politiska systemet faktiskt fungerar.

Att politiker strävar efter konsensus kring vissa frågor konstrueras ge det politiska systemet legitimitet. Om politiker inte visar för väljarna att det politiska systemet fungerar kommer de att avskaffa det genom att rösta fram missnöjespartier, menar texten. Den konkurrensgrundade elitdemokratiska modellens tankar om medborgarnas inkompetens aktualiseras (Held, 1997, s.197-246). Det enda medborgarna har makt över är vilka de röstar fram. Partierna konkurrerar om rösterna, i en sådan modell. När missnöjespartier vinner mark framställs det vara upp till politikerna att vinna tillbaka väljarna. Det ska göras genom samarbete. På så sätt ska de visa väljarna att det politiska systemet fungerar, menar texten.

USAs befolkning ska genom sitt sätt att agera och genom sitt exempel avgöra om mänskliga samhällen verkligen är kapabla att etablera god politisk maktutövning baserad på eftertanke och val eller om människorna för evigt ska grunda sina politiska institutioner på tillfälligheter och makt.

Med ”agera” menar texten rösta i valet. Agera gör USAs befolkning bäst genom att inte rösta fram missnöjespartier, menar texten. Det konstrueras som att det skulle innebära att de politiska institutionerna grundas på tillfälligheter och makt. Tillfälligheter konstrueras som något negativt. Texten ger uttryck för en vilja att reproducera det rådande. Makt framställs som något negativt när det skrivs samman med tillfälligheter. Maktutövning som är god är baserad på eftertanke och val, menar texten. God demokrati (i texten kallad god maktutövning) skrivs samman med val av representanter. Det är i linje med den konkurrensgrundade elitdemokratin. Medborgarnas inflytande i beslutsfattandet sträcker sig inte längre än till att välja. Därefter får de folkvalda styra utan medborgarnas inblandning, menar texten.

Konstruktion av identiteter: Politiker konstrueras som inkapabla att se behovet av att stärka väljarnas tilltro till det politiska systemet. De är mer intresserade av konflikt kring de politiska frågorna, menar texten. Det konstrueras skada demokratin. Den uppfattningen legitimeras utifrån föreställningen att väljarna inte är tillräckligt intelligenta för att förstå vikten av det politiska systemet i dess rådande form. Väljarna röstar på missnöjespartier om inte politikerna söker konsensus, menar texten.

7.3.10. SvDs ledarredaktion, Svenska Dagbladet (2016, 22 Mars): Försvara civilisationen

Denna ledare handlar om hur man bör förhålla sig till islamism om man bor i det som texten kallar ”civilisationen.”

Textens relationella funktion: Texten använder begreppet ”civilisation” för att beskriva den öppenhet och frihet som måste försvaras mot terrorister.

Hur väl IS lyckas med sina planer hänger på huruvida vi kan upprätthålla civilisationens värden även när våra fiender försöker förgöra just den civilisationen.

Den relationella funktionen syftar till att skriva in läsaren i en gemenskap baserad på civilisation. Denna civilisation hotas av dem som försöker förgöra den med våld. Texten konstruerar svenska politiker som naiva inför hotet. Om Sverige inte kan anpassa sig till de reella hotbilderna kan det bli problematiskt, menar texten.

Det kommer att göra oss onödigt sårbara för dem som hotar vår fred och demokrati.

Den relationella funktionen slutar senare skriva in läsaren i en gemenskap baserad på föreställningen om civilisationen.

Textens ideationella funktion:

När det blev känt att Islamiska staten utropat Europa som sitt nästa stors slagfält, såg somliga det som överdrivet att betrakta som ett reellt hot. Idag kan ingen länge ifrågasätta allvaret.

I citatet ryms en kritik mot dessa ”somliga”. Modaliteten är dessutom stark. Ingen kan ifrågasätta allvaret.

Konstruktion av identiteter: Terroristers motiv är att skrämja, menar texten. En anpassning till terrorister påstås komma att innebära att rädslan leder till inskränkning på människors

frihet. Om en sådan anpassning sker:

(...)vinner de som vill stänga det öppna samhället.

Svenskar konstrueras som civiliserade demokrater. Demokrati präglas av öppenhet och frihet, menar texten. Terroristerna konstrueras stå för motsatsen.

7.3.11. Svenska Dagbladet – sammanfattning

De ledare i Svenska Dagbladet jag undersökte präglades av en idé om västerlandet och Sverige som demokratins förkämpar i världen. Västvärlden framställdes ha en gemensam demokratisk historia. Den relationella funktionen i texterna var ofta att skriva in läsaren i denna demokratiska gemenskap som stod för västerländsk demokrati. Ledarna vittnade överlag om förespråkande av reproducerande av rådande strukturer. Pluralistiska tankar kom till uttryck i två ledare. Då i en utrikespolitisk kontext där länder framställdes som intressegrupper. Västvärlden, Europa och USA, ansågs ha samma intresse i och med sina demokratiska värderingar. När dessa tappade makt i sitt köpsläende och konkurrerande tog andra länder mer makt, menade flera av texterna. Även den konkurrensgrundade elitdemokratien kom till uttryck i två texter. Då i sin syn på val av folkvalda som demokratins essens och föreställningen om väljare som oförmögna att göra rationella val. Inger Enkvists text (2016, 4 April) utgjorde undantag med sin deltagardemokratiska demokratisyn.

8. Diskussion

8.1. Sammanfattning av resultatet

Vilka demokratisyner konstrueras i svenska tidningars ledare? Denna forskningsfråga har varit ledande genom uppsatsen. Jag ämnar nu besvara den, utifrån mitt resultat. I mitt material fann jag en stor variation mellan tidningarna. I ett avseende fanns det dock stora likheter. Sverige och västerlandet konstruerades som demokratins förkämpar. Eftersom västerlandet är demokratiskt har det ett ansvar att sprida sina värderingar till andra, menade flera av texterna. Denna föreställning är att betrakta som kolonial. Idén om västerlandet som bärare av demokrati har en tung historia. Föreställningen rymmer ett maktanspråk. Genom att framställa den västerländska demokratin som den enda riktiga kan handlingar legitimeras. Människor i andra delar av världen konstrueras som oförmögna att veta sitt eget bästa. När denna värdsbild framställs som den mest demokratiska legitimeras västvärldens inblandning i utrikespolitiska frågor. Ledarna skrivs utifrån västerländska perspektiv och reproducerar en västerländsk kolonial självbild. I en jämförelse mellan de tre tidningarna finns det emellertid märkbara skillnader. I Aftonbladets ledare konstruerades föreställningen om västerlandet som enda källan till demokrati mer sällan. I Aftonbladet fanns en kritik mot den svenska självbild om landets demokratiska och toleranta värderingar. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet visade inga spår av den typen av kritik. Deras ledare var i det avseendet mer konsekventa vad gäller att konstruera demokrati som något västerländskt. I flera ledare rådde alltså en kolonial diskurs.

Aftonbladet hade till stora delar en deltagardemokratisk syn på demokrati. Detta kom till uttryck genom förespråkande av aktivt deltagande samt transparens och ansvarighet från de folkvalda gentemot medborgarna. Konstruerandet av avskildhet mellan näringsliv och politik som önskvärd var dessutom påtaglig. Föreställningen om det allmänna bästa som eftersträvansvärt var vanligt förekommande. DN:s ledare skiljde sig från Aftonbladets. Istället för att argumentera för åtskillnad mellan näringsliv och politik konstruerade de marknadsekonomi som förutsättning för demokrati. Det, kombinerat med önskan om liten statlig inblandning, kan leda tankarna till den lagstyrda demokratimodellen. Konkurrensgrundade elitdemokratiska tankar kom emellertid till uttryck i flera DN-ledare. Då främst genom föreställningen att medborgare inte bör lägga sig i de folkvaldas verksamhet i en demokrati. Svenska Dagbladet gav också uttryck för en elitdemokratisk syn. Val av folkvalda representanter konstruerades som det verkliga uttrycket för demokrati. Medborgare är i det perspektivet inkapabla att delta i andra former av beslutsprocesser. I utrikespolitiska frågor var tidningen emellertid mer pluralistisk i sin syn på demokrati. Länder beskrevs konkurrera och köpslå, liksom intressegrupper, på den utrikespolitiska spelplanen. När västvärlden tappade makt fick andra länder makt, menade texterna. I samband med det konstruerades västvärlden som den enda källan till verkliga demokratiska åskådningar.

8.2. Min studie i förhållande till tidigare forskning

Min studies resultat har vissa likheter med Ernesto Abalos (2014). Abalo använde sig av artiklar från flera tidningar. En av dessa var Dagens Nyheter. Liksom i hans studie visar min hur DN:s ledarskribenter i vissa fall konstruerar marknadsekonomi som förutsättning för demokrati. Samma idéer menar Abalo kommer till uttryck när de tidningsartiklar han undersökte beskriver det politiska läget i Venezuela. Avsaknaden av ekonomisk frihet i marknadsekonomisk mening gjorde att landets demokrati konstruerades som icke-legitim i DN. En viktig skillnad mellan min och Abalos studie bör dock synliggöras. Abalo utgår från den verklighet han uppfattar. Han beskriver Venezuela som påverkat av deltagardemokratiska tankar. I min studie ägnade jag mig enbart åt att undersöka konstruktioner av verkligheten.

8.3. Mitt metodval

Valet av kritisk diskursanalys som metod för min studie uppfattar jag var genomgående lyckosamt. De lingvistiska aspekterna gav nycklar att rent konkret kunna se hur texterna gestaltade olika företeelser som demokratiska och odemokratiska. Hells samtida demokratimodeller kunde appliceras på en majoritet av de ledare jag undersökte. Jag kunde dock inte göra det på alla. Jag tog beslutet att inte applicera demokratimodellerna när jag uppfattade det som att fog för det saknades. Obefogade kopplingar hade kunnat skada reliabiliteten. I den första av Aftonbladets ledare som analyserades i resultatet (Daniel Swedin, 30 Mars, 2016) fann jag fog för en koppling till den deltagardemokratiska demokratimodellen. Texten beskrev partibidragen som uttryck för särintressen. Det konstruerades som ett demokratiskt problem. Aftonbladets ledare nummer två i min uppsats (Anders Lindberg, 25 Mars, 2016) bedömde jag saknade kopplingar till någon av Hells samtida demokratimodeller. Där fanns emellertid uttryck för andra demokratisyer.

Bland annat synen på demokratin och västerlandet. Som nämnt i metoddelen tog jag ingen hänsyn till vare sig vilka texternas skribenter var eller vilka ämnen texterna berörde. Det kan ha påverkat resultatet. En vidare analys rörande dessa faktorer hade gjort arbetet för omfattande, enligt min bedömning.

8.4. Förslag till vidare forskning

I min studie fann jag att demokrati ofta skrevs samman med västerlandet i svenska tidningars ledare. Västerlandet konstruerades som demokratins förkämpe och spridare i ett globalt perspektiv. På detta sätt reproducerades koloniala föreställningar. En intressant studie hade varit att undersöka hur västvärlden konstrueras i svenska tidningars ledare. Hur beskrivs västvärldens roll i världen?

Referenslista

Abalo, E. (2014) *Constructing (Il)Legitimate Democracy: Populism and Power Concentration in Newspaper Discourse on Venezuela*, Örebro Universitet

Asp, K. (2007) *Fairness, Informativeness and Scrutiny – The role of News Media in Democracy*, Nordicom Review, Jubilee Issue, pp. 31-49

Bergström, G. & Boréus, K.(red.)(2005) *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys*, Studentlitteratur AB, Lund

Brinkkjaer, U. & Höyen, M.(2013) *Vetenskapsteori för lärarstudenter*, Studentlitteratur AB, Lund

Esaisson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. Wängnerud, L.(2012) *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedts juridik AB, Stockholm

Gallie, W. B. (1956) *Essentially Contested Concepts*, Proceedings of the Aristotelian Society, vol. 56, 1956, pp. 167–198)

Hadenius, S. Weibull, L. Wadbring, I. (2011) *Massmedier – Press, radio och tv i den digitala tidsåldern*, Ekerlids förlag, Stockholm

Held, D. (1997) *Demokratimodeller – från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*, Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg

Karppinen, K.(2011) *Conceptions of democracy in media and communication studies*, Nordmedia 2011/Theory Philosophy and Ethics of Communication

Sundin, S. (2011) *Den svenska mediemarknaden 2011*, Nordicom Sverige, Göteborgs universitet

<http://www.aftonbladet.se/amc/stefan/hist.html>

<http://www.dn.se/diverse/diverse-hem/om-dagens-nyheter/>

<http://www.svd.se/sjalvstandig-och-oberoende-av-politiska-religiosa-kommersiella-eller-enskilda-intressen>